

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

SANACE RODINY V KONTEXTU ČINNOSTI ORGÁNU SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Vedoucí práce: doc. PhDr. David Urban, Ph.D.

Autor práce: Kateřina Zusková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

Forma studia: kombinovaná

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce.

26. března 2015

Kateřina Zusková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce doc. PhDr. Davidu Urbanovi, PhD za odborné vedení práce, za cenné rady, kterých se mi při konzultacích dostalo.

OBSAH

Úvod.....	5
1. RODINA.....	7
1.1 Ohrožená rodina	8
1.2 Zanedbávání péče o dítě.....	9
2 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ.....	12
2.1 Úmluva o právech dítěte	12
2.2 Zákon o sociálně právní ochraně dětí.....	14
2.2.1 Činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí.....	16
2.2.2 Systematická práce s ohroženou rodinou.....	16
2.2.3 Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny	18
2.2.4 Individuální plán ochrany dítěte	22
2.2.5 Případová konference	23
3 SANACE RODINY	26
3.1 Definice sanace	26
3.2 Právní ukotvení sanace rodiny	27
3.3 Kdy je prováděna sanace rodiny	29
3.4 Postupy podporující sanaci rodiny	30
4 SHRUTÍ.....	32
5 METODIKA SBĚRU DAT	33
5.1 Metody výzkumu	33
5.2 Cíle výzkumu	33
5.3 Techniky výzkumu.....	33
5.4 Popis výzkumného vzorku	34
6 PREZENTACE ZÍSKANÝCH DAT	36
7 DISKUZE	49
ZÁVĚR	57
Seznam použitých zdrojů.....	58
Abstrakt.....	62
Abstract.....	63

Úvod

Dětství je velmi důležitá etapa v lidském životě, která má významný vliv na další životní fáze. Stále platí, že pokud je dítě obklopeno svými blízkými, jejich zájmem a podnětným prostředím, je předpoklad, že z něj vyroste zdravý a zodpovědný jedinec. Každé dítě potřebuje lásku, péči, pozornost, ale také ochranu. Ne každé dítě má to štěstí, že vyrůstá v láskyplném prostředí. Žijeme naštěstí v době, kdy je kladen důraz na právo dítěte prožít spokojené dětství. Existuje rovněž řada právních dokumentů, které deklarují nadřazenost zájmu dítěte nad dalšími zájmy.

V současné době snad již nikdo nezpochybňuje fakt, že pro dítě je nejlepším prostředím pro jeho zdárný vývoj funkční rodina. Řada odborníků však dnes však hovoří o krizi rodiny, o ztrátě tradičních hodnot a nových formách uspořádání rodin.

Bakalářská práce se zabývá sanací rodiny. Tento pojem není nikde zcela přesně vydefinován. Význam slova sanace má původ v latinském jazyce a jeho podstatou je vyléčení, uzdravení či napravení. Jako pojem není ani součástí žádného právního předpisu. V souvislosti s rodinou lze sanaci označit jako působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Smyslem sanace je zejména podpora rodiny a zachování přirozeného rodinného prostředí.

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila téma Sanace rodiny v kontextu činnosti orgánů sociálně právní ochrany dětí. Sanací rodiny jakožto odbornou činností se zabývají nestátní neziskové organizace a v systému veřejné správy orgány sociálně právní ochrany dětí. Činnost orgánů sociálně právní ochrany dětí upravuje konkrétně zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění. Tento zákon vstoupil v platnost od 1. 1. 1999. Od této doby doznal řady změn. Poslední podstatná novela je platná od 1. 1. 2013. Mimo jiné došlo touto úpravou k významnému rozšíření povinností orgánů sociálně právní ochrany dětí při práci s rodinou, včetně povinnosti vyhodnocovat situaci ohroženého dítěte, vytvářet individuální plán ochrany dítěte či pořádat případové konference. Tyto jasně definované kroky by měly zabezpečit, že odpovědné orgány učiní veškerá potřebná opatření v zájmu dítěte s důrazem na setrvání dítěte v rodinném prostředí. Právě implementace těchto opatření na ochranu rodiny do uvedeného právního předpisu byla pro mne inspirací

k výběru tematického zaměření práce. K volbě přispěl i fakt, že sociálně právní ochranou dětí se zabývám profesně.

Výstupem teoretické části práce má být vydefinování postupů orgánu sociálně právní ochrany dětí při sanaci rodiny. Z tohoto důvodu v teoretické části práce charakterizuji ohroženou rodinu, definuji zanedbávání péče o dítě. Popisuji zákon o sociálně právní ochraně dětí, činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí právě s důrazem na novelizaci uvedeného právního předpisu. Konkrétně se věnuji procesu vyhodnocení situace ohroženého dítěte, tvorbě individuálního plánu ochrany dítěte a další důležité metodě sociální práce s rodinou – případové konferenci. Dále se zabývám otázkou sanace rodiny. Uvádím zákonem stanovené postupy orgánů sociálně právní ochrany dětí při práci s ohroženou rodinou. V závěru teoretické části rekapituluji její obsah v kapitole Shrnutí.

Čerpám z dostupných knižních, časopiseckých a elektronických zdrojů. Dále pak vycházím z platných právních předpisů a z metodických doporučení.

Praktická část je provedena formou analýzy dokumentů. Konkrétně se jedná o spisy nezletilých dětí, tzv. opatrovnické spisy, které vede Městský úřad v Písku jako orgán sociálně právní ochrany dětí. Praktická část si klade za cíl zodpovědět otázku, jak probíhá v praxi sanace rodiny ze strany tohoto orgánu sociálně právní ochrany dětí a zda jeho postupy a opatření korespondují s údaji uvedenými v teoretické části, zejména v souvislosti se zmiňovanou novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí. Zajímalo mne, jaké konkrétní kroky jsou činěny, zda probíhá vyhodnocení ohroženého dítěte. Rovněž jsem zjišťovala, zda je vytvářen individuální plán ochrany dítěte a zda v praxi dochází k realizaci případových konferencí.

V závěru bakalářské práce pak v kapitole nazvané Diskuze shrnuji její obsah.

1. RODINA

V této kapitole se budu jen stručně věnovat pojmu rodina a více se zaměřím na rodinu ohroženou a na oblast zanedbávání péče o dítě. Uvádím nejčastější problémy ohrožených rodin. Záměrně se zabývám pojmem zanedbávání. Považuji za důležité objasnit tyto pojmy, neboť činnost orgánů sociálně právní ochrany dětí v rámci sanace rodiny směřuje nejvíce právě k těmto rodinám.

Rodina je v nejširším pojetí chápána jako celek rozličných konstelací takové formy života, která obsahuje minimálně dvougenerační soužití dětí a rodičů, má trvalý charakter a vykazuje pevné vazby mezigenerační a vnitrogenerační solidarity. Rodina jako sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby je v tomto pojetí ve své podstatě neměnnou sociální institucí, která jako taková existuje v každém kulturním prostředí a je v něm dobře uznávána. Další konkrétní znaky rodiny považované za její nezbytné charakteristiky jsou variabilní v závislosti na sociokulturním prostředí na konkrétních formách rodinného soužití přítomných v čase a prostředí.¹

„Rodina odedávna a především existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti. Reprodukuje člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a společnosti.“²

Odborníci se shodují, že materiální, reprodukční a výchovnou funkci rodiny dokáže společnost jako celek alespoň částečně nahradit či doplnit. Funkce emocionální se ale jeví jako nezastupitelná a o výchovné funkci se vede mnoho diskuzí, zejména zda je výchova uplatňovaná společností stejně efektivní, kvalitní a podstatná jako ta, kterou mu poskytuje rodina.³

V rodině je důležité, aby byly uspokojovány základní potřeby dítěte, což představuje dostatečný přísun smyslových podnětů zvenku od nejútlejšího věku jedince až po stáří, každodenní tělesný, zrakový a verbální kontakt rodiče s dítětem. Podněty

¹ Srov. Národní zpráva o rodině, 2004, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf.

² MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, str. 8.

³ Srov. ŠULOVÁ, L. *Rodina funkční a dysfunkční*. Právo a rodina č. 1/2006.

musejí být pravidelné a srozumitelné pro dítě. Rodiče dítěti pomáhají socializačním procesem. Pomáhají mu rozumět okolnímu pro dítě neznámému světu, mají ho vést, usměrňovat a pomáhat se začleněním do života. Zajistí mu pocit bezpečí, zázemí, jistoty, budují společnou důvěru.⁴

1.1 Ohrožená rodina

Ne všechny rodiny plní své funkce a jsou zdrojem bezpečí a podpory, vzájemného respektu, mají jasnou komunikaci, jasná pravidla. Tím se mohou stát prostředím nevhodným, jak pro děti, tak pro své ostatní členy. Určité vlastnosti rodičů zvyšují riziko nevhodného zacházení s dítětem. Dispozice k plnění rodičovské role nemají všichni lidé.⁵

Matoušek definuje poruchu rodiny jako situaci, kdy rodina v různé míře neplní základní požadavky a úkoly, dané společenskou normou a vyjádřené v očekávání na přiměřené začlenění jejích členů do společnosti, zde především dětí. Člení pak rodinné poruchy na objektivní, které nejsou závislé na vůli rodičů, dále na subjektivní – ty jsou na vůli rodičů závislé a na smíšené poruchy. Člení pak dále rodinné poruchy na tyto případy:

- Rodiče se nemohou o dítě starat
- Rodiče se neumějí či nedovedou o dítě starat
- Rodiče se o dítě nechtějí starat
- Rodiče dítě týrají a zneužívají
- Rodiče se o dítě nadměrně starají⁶

Situace, kdy rodiče nedokážou nebo neumějí naplnit svoji rodičovskou roli, vedou ke snížení až zániku funkčnosti rodiny a jejich následkem může být rozpad rodiny, způsobený právě patologickým jednáním člena rodiny.⁷

---

⁴ Srov. MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, str. 143.

⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, D. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, str. 592.

⁶ Srov. DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie*, str. 102-105.

⁷ Srov. DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie*, str. 104-105.

V metodickém doporučení MPSV ČR č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou jsou zjednodušeně vymezeny tyto nejčastější problémy ohrožených rodin:

- Sociokulturní znevýhodnění rodiny
- Zdravotní znevýhodnění některého z členů rodiny
- Ohrožení chudobou a sociálním vyloučením
- Nedostatek schopností a dovedností, případně motivace zejména v uplatňování rodičovských kompetencí
- Výchovné a výukové problémy dětí
- Odebrání dětí z rodiny do ústavního zařízení a podpora rodičů v dosažení návratu dítěte zpět do rodiny⁸

Podle výzkumu Polanskeho lze najít určité rozdíly ve fungování rodiny běžné a rodiny zanedbávající péči o dítě, přičemž charakteristické rysy zanedbávání jsou:

- Špatné zvládnání provozu domácnosti, fungování domácnosti je chaotické
- Chybějící rodinná autorita
- Více zdravotních problémů
- Horší schopnost řešení konfliktů
- Menší míra vyjadřování pocitů slovy⁹

1.2 Zanedbávání péče o dítě

Zanedbávané dítě představuje velmi závažný jev z hlediska individuálního dopadu na jedince i v jeho širších sociálních důsledcích. Zanedbávání je jednou z forem syndromu týraného a zneužívaného dítěte (CAN – z *anglického Child Abuse and Neglect*), kterému je ovšem vedle jevů, jako je zneužívání a týrání, věnována v odborné literatuře i praxi daleko menší pozornost, i přesto, že jeho následky mohou být obdobné.¹⁰

---

⁸ Srov. Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 9/2009 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7287/Metodicky_pokyn_150307.pdf.

⁹ GAUDIN, POLANSKY, 1996, In: Matoušek 2010, str. 52.

¹⁰ Srov. PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Teoretické modely zanedbávání-proč rodiče děti zanedbávají?* Právo a rodina č. 8/2011, str. 12.

Poprvé byl syndrom zanedbávaného dítěte popsán na III. Evropské konferenci pro prevenci týrání dětí v Praze v roce 1991. V souvislosti se závěry této konference definovala o rok později Zdravotní komise Rady Evropy syndrom zanedbávaného dítěte takto: „ Jde o jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti a jejichž následkem dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte.“¹¹

Ohrožení syndromem CAN je jednou z nejzávažnějších příčin registrace rodiny v systému ochrany dětí. Koncept tohoto syndromu je znám více než 50 let a jeho definování bylo podnětem pro zásadní reformu systému ochrany dětí do podoby, kterou známe nyní. Jeho nevýhodou je, že se jedná o velmi široký pojem zahrnující velmi rozličné formy poškozování dětí, které se liší nejen v projevech, ale i v příčinách, důsledcích a formách prevence. CAN představuje jakýkoliv nenáhodný děj či situaci vůči dítěti, které jsou v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané.¹²

Podle Matouška je špatné zacházení s dítětem „úmyslné nebo neúmyslné chování pečující osoby, které se vymyká společenským normám a ohrožuje dítě“.¹³

Věra Bechyňová uvádí definici zanedbávání od Dubowitz, který jej charakterizuje takto: K zanedbávání péče o dítě dochází tehdy, pokud nejsou uspokojovány jeho základní potřeby, a to bez ohledu na příčinu. Základní potřeby jsou: adekvátní strava, odpovídající oblečení, bezpečný a chránící domov, adekvátní zdravotní péče, vzdělávání, adekvátní dohled, ochrana před nebezpečím z okolního prostředí, pozitivní přijetí a podpora dítěte. Zároveň Bechyňová upozorňuje na nejednoznačnost právní definice zanedbání oproti například sexuálnímu zneužívání. To může vést k velkým rozdílům ve vnímání obsahu pojmu i v označení konkrétního dítěte jako zanedbávaného ze strany profesionálů.¹⁴

Zanedbávání se vyznačuje nedostatkem péče způsobujícím závažné ohrožení vývoje dítěte nebo nebezpečí pro dítě. Tělesné zanedbávání spočívá v selhání při zabezpečení tělesných potřeb dítěte (tj. výživy, ošacení, přístřeší, zdravotní péče

---

¹¹ Srov. BECHYŇOVÁ, V. KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 26.

¹² Srov. PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 169.

¹³ Srov. BECHYŇOVÁ, V. KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 27.

¹⁴ Srov. BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference*, str. 149.

a ochrany před ohrožením). Citové zanedbávání se vyznačuje selháním v zabezpečení citových potřeb dítěte v oblasti lásky a smyslu příslušnosti. Další formou je zanedbávání v oblasti vzdělání, které se vyznačuje selháním v zabezpečení plných možností vzdělávání dítěte, což se projevuje jako vytrvalé absence dítěte ve škole.¹⁵

Špeciánová uvádí jako možné charakteristické projevy všeobecného zanedbávání: nedostatek patřičné lékařské péče, poruchy růstu, vývoje, retardace, nerovnoměrnost psychomotorického vývoje dítěte, zdravotně závadné podmínky v domácnosti, podávání jídla, které nemá odpovídající nutriční hodnotu, podávání jednostranné nevhodné a jednostranné stravy po nepřiměřeně dlouhou dobu, nevhodné oblečení dítěte neodpovídající ročnímu období a velikosti dítěte, nedostatečná osobní hygiena, neurotické návyky s asociálním a destruktivním chováním dítěte, poruchy řeči a příjmu potravy, nedostatečný dohled nad dítětem spočívající v zanedbávání prevence před úrazy, ponechání dítěte bez dozoru dospělého, pobyt na ulici v neobvyklých hodinách, ponechání kojence po nepřiměřenou dobu v uzavřeném prostoru, nevyzvednutí dítěte z kolektivu.¹⁶

V odborné literatuře jsou obvykle rozlišovány čtyři typy zanedbávání:

- Fyzické – nejsou uspokojovány tělesné potřeby dítěte jako výživa, ošacení, přístřeší, ochrana před nebezpečím
- Výchovné – není zabezpečeno vzdělávání ve škole
- Emoční – nejsou uspokojovány citové potřeby dítěte jako náklonnost láska, pocit sounáležitosti
- Zanedbávání zdravotní péče – je zanedbávána prevence i specifická lékařská péče
- V rodině se často objevují společně, avšak jejich rozlišení může napomoci správné intervenci na podporu dítěte¹⁷

---

¹⁵ Srov. DUNOVSKÝ, J. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, str. 23 - 24.

¹⁶ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, str. 25.

¹⁷ Srov. BECHYŇOVÁ, V. KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 38.

2 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Tato kapitola je nejobsáhlejší. Má za cíl objasnit, v jakém právním rámci probíhá sanace rodiny ze strany orgánů sociálně právní ochrany dětí (dále v textu také OSPOD). Byť pojem sanace rodiny není uveden v žádném právním předpise, v jednotlivých činnostech OSPOD se objevují prvky sanace rodiny. Zmiňuji v této kapitole Úmluvu o právech dítěte jako stěžejní dokument v oblasti péče o děti, který je východiskem pro ostatní právní předpisy zaměřené na ochranu dětských práv. Dále uvádím zákon o sociálně právní ochraně dětí s vymezením okruhu dětí, na něž se sociálně právní ochrana vztahuje. Popisuji činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí v souvislosti se sanací rodiny. Zabývám se konkrétními postupy a metodami sociální práce orgánů sociálně právní ochrany dětí, které jsou stanoveny legislativou a postup při jejich provádění upravují pak metodické pokyny. Jako důležitý krok uvádím proces vytváření individuálního plánu ochrany. Věnuji se rovněž významnému nástroji práce s rodinou a to případové konferenci.

Sociálně právní ochranou se rozumí zejména ochrana dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení působící k obnovení narušených funkcí rodiny.¹⁸

Předním hlediskem sociálně právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom je nutno přihlížet rovněž k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.

2.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je zcela zásadním dokumentem v oblasti ochrany dětí a navazují na ni další právní předpisy včetně zákona o sociálně právní ochraně dětí. Rovněž se promítá do nového občanského zákoníku, který je v ČR platný od 1. 1. 2014.

---

¹⁸ Srov. VELEMÍNSKÝ, M. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*, str. 21.

Roku 1989 byla v New Yorku přijata Úmluva o právech dítěte, Československou federativní republikou byla Úmluva přijata 1. 2. 1991, samostatnou Českou republikou pak 1. 1. 1993. V původní preambuli se uvádí, že dítětem je každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Je zdůrazněno, že státy se zavazují vyloučit jakoukoliv diskriminaci dětí nebo jejich rodičů nebo zákonných zástupců. **Zájem dítěte musí být pro všechny předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dítěte. Lhostejno, zda se jedná o veřejná nebo soukromá zařízení sociální péče, správní nebo zákonodárné orgány či soudy.** Státy se zavázaly k respektování odpovědnosti práv a povinností rodičů, eventuálně širší rodiny, při výchově a péči o dítě.¹⁹

Článek 2 odstavec č. 2 zavazuje státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho zodpovědných. A činí pro to všechny potřebná zákonodárná a správní opatření.²⁰

V článku 19 je upravena povinnost smluvních stran činit všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním či nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním. K tomu mají státy zavádět vhodné sociální programy.²¹

Úmluva o právech dítěte je nadřazena řadě dalších právních předpisů. Navazuje na ni i aktuální Národní strategie ochrany práv dětí České republiky *„Děti mají právo na všestranný rozvoj v rodinném prostředí, dítě nemůže být odděleno od svých rodičů proti své vůli. Dítě dočasně nebo trvale zabavené svého rodinného prostředí má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem.“*²²

---

¹⁹ Srov. VELEMÍNSKÝ, M. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*, str. 21.

²⁰ Úmluva o právech dítěte- sdělení Ministerstva zahraničních věcí České republiky č. 1041/1997, o přijetí Úmluvy o právech dítěte.

²¹ Srov. BECHYŇOVÁ, V. KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 45.

²² Národní strategie ochrany práv dětí na roky 2012-2018, dostupné na: <http://www.mpsv.cz/cs/14308>.

„Úmluva o právech dítěte deklaruje pomoc státu dítěti a rodině v tíživé sociální situaci, v jejímž důsledku může dojít k zanedbávání. Vytváří tak právní rámec pro prevenci tohoto jevu.“²³

2.2 Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Sociálně právní ochranu dětí upravuje zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění. Poslední úprava byla provedena novelou (zákon č. 401/2012 Sb.) s platností od 1. 1. 2013.

Sociálně právní ochranu dětí zabezpečují subjekty sociálně právní ochrany dětí v rámci výkonu státní správy, kterými jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně a dále v rámci výkonu místní samosprávy obce a kraje v samostatné působnosti právnické a fyzické osoby pověřené k výkonu sociálně právní ochrany dětí.²⁴

Zákon o sociálně právní ochraně dětí v § 6 vymezuje okruh dětí, jimž zejména sociálně právní ochrana náleží. Jsou to děti, jejichž rodiče z vážných nebo subjektivních důvodů neplní nebo nemohou plnit nebo nedostatečně plní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, případně nevykonávají či zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále jsou to děti, na kterých byl spáchán závažný trestný čin ohrožující jejich život, zdraví, lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění. Patří sem dále děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, dále jsou to děti, které spáchaly trestný čin (v případě dětí mladších patnácti let čin, který by jinak byl činem trestným), děti, které požívají alkohol nebo návykové látky, děti, které se živí prostitucí. Dále se vztahuje na děti ohrožené násilím mezi rodiči či mezi jinými osobami.²⁵

---

²³ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 45.

²⁴ Srov. VELEMÍNSKÝ, M. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*, str. 22.

²⁵ Zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění o sociálně právní ochraně dětí.

Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., platný od 1. 1. 2014 definuje pojem rodičovské odpovědnosti jako soubor práv a povinností při péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, ochranu dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště, zastupování dítěte, správa jmění dítěte.²⁶

Zákon pouze demonstrativně stanoví okruh dětí, které lze považovat za ohrožené nebo narušené při vědomí daleko širší škály situací, jevů a vlivů, které děti ohrožují a narušují. Vymezení okruhu těchto dětí má pak význam pro postup orgánů sociálně právní ochrany dětí při poskytování konkrétní pomoci těmto dětem. Zákon k poskytnutí sociálně právní ochrany dětí nepředpokládá jednorázovou událost nebo krátkodobé působení, naopak předpokládá, že tyto skutečnosti trvají takovou dobu, že je třeba situaci vhodným způsobem řešit. Pokud by se jednalo o jednorázovou záležitost, musela by být takové intenzity, že by mohla nepříznivě ovlivnit vývoj dítěte.²⁷

Jedním z hlavních cílů novely zákona o sociálně právní ochraně dětí bylo vytvoření podmínek pro systematickou sociální práci s rodinami, došlo k posílení koordinační role orgánů sociálně právní ochrany dětí, k legislativnímu vymezení některých metod sociální práce a stanovení závazných postupů pro případy, kdy navrhovaná opatření znamenají velmi vážný zásah do života dítěte a rodiny jako je například odebrání dítěte.²⁸

Od 1. 1. 2013 novela zákona o sociálně právní ochraně dětí zakotvuje povinnost orgánu sociálně právní ochrany dětí pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte, zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, povinnost zpracovat na základě vyhodnocení individuální plán ochrany dítěte, pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin.²⁹

---

²⁶ Zákon č. 89/2012 Sb. v platném znění - Občanský zákoník.

²⁷ Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí – komentář*, str. 27.

²⁸ Srov. MACELA, M. *Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně právní ochraně dětí od 1. 1. 2013*, Právo a rodina č.1/2013, str. 1.

²⁹ Zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění o sociálně právní ochraně dětí.

2.2.1 Činnost orgánu sociálně právní ochrany dětí

„Orgán sociálně právní ochrany je odpovědný za detekci ohrožených dětí, včetně přijímání a zpracování informací od veřejnosti o možném týrání, zneužívání a zanedbávání. Dále zodpovídá za pomoc rodinám při řešení problémů, které mohou vyústit v týrání nebo zanedbávání. Zodpovídá za zajištění bezpečí pro ohrožené děti, za předcházení rozdělování rodin, zejména odebírání dětí z péče rodičů, za podporu a intervenci ve prospěch návratu dětí do původních rodin.“³⁰

Mezi nejčastější činnosti orgánu sociálně právní ochrany dětí, konkrétně obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, patří zastupování dětí ve funkci opatrovníka při soudních jednáních v řízení o úpravě výchovy a výživy, při určování či popírání otcovství, při rozhodování o náhradní výchově, při rozhodování o nařízení, zrušení či prodloužení ústavní výchovy.³¹

Úlohou OSPOD při soudním řízení v roli opatrovníka je hájit zájmy dítěte. Pracovnice, která dostane případ k vyřízení, musí do jednoho měsíce zpracovat zprávu o poměrech v rodině. Podklady pro zprávu získávají návštěvou v rodině, rozhovorem s rodiči, dle věku a rozumové vyspělosti i rozhovorem s dítětem.³²

OSPOD hájí zájmy dítěte při soudních jednání. Hodně proto závisí na osobních kvalitách, zkušenostech, ale především odborných znalostech zaměstnanců těchto orgánů.³³

2.2.2 Systematická práce s ohroženou rodinou

Sociální pracovníci orgánů sociálně právní ochrany dětí jsou povinni vyhledávat ohrožené děti a provádět opatření k jejich ochraně. O těchto dětech se dozvídají různým způsobem. Některé rodiny samotné vyhledají orgán sociálně právní ochrany dětí a požádají o radu. Jde zpravidla o případy, kdy rodina potřebuje řešit situaci

---

³⁰ PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T., *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 28.

³¹ Srov. NOVOTNÁ, V. *Tři významné role orgánů sociálně právní ochrany dětí*. Právo a rodina č. 11/2004, str. 5.

³² Srov. ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové, děti*, str. 31.

³³ Srov. BAKALÁŘ a kol. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovníčským soudem*, str. 26.

urychleně. V některých případech se podaří situaci zvládnout a není třeba již další návštěva, ale častěji se dohodne další postup, případně je rodině doporučeno obrátit se na další instituce dle potřeby. Může jít o soud, matriku, pedagogicko - psychologickou poradnu, diagnostický ústav, apod.³⁴

Dále se orgán sociálně právní ochrany dětí kontaktuje s rodinami prostřednictvím žádostí soudů či jiných institucí. Na rodinu upozorňuje Policie ČR, pokud v rodině zasahovala a je důvodné podezření, že rodina s ohledem na nezletilé děti vyžaduje další péči. Dále s rodinou bývá navázán kontakt na základě upozornění dětského lékaře, školského zařízení, upozornění sousedů i anonymní upozornění ať písemné či telefonické. Každé upozornění je nutné prověřit.³⁵

Orgán sociálně právní ochrany dětí poskytuje rodičům základní i odborné poradenství, podává soudu návrhy ve prospěch dětí. Orgán sociálně právní ochrany dětí je mimo jiné povinen podat soudu neprodleně návrh na předběžné opatření, jestliže se dítě ocitlo bez jakékoliv péče nebo je-li jeho život či příznivý vývoj vážně ohrožen nebo narušen.³⁶ Institut předběžného opatření týkajícího se péče o dítě je upraven i v dalších právních předpisech.³⁷

„Orgán sociálně právní ochrany kombinuje při své práci s rodinou terénní sociální práci, šetření v domácnostech rodin a jednání v kanceláři pracovníka. Smyslem terénní sociální práce je zastavení zhoršování situace klientů a zlepšení sociálních dovedností, životní úrovně a spokojenosti. Úkolem šetření v domácnostech rodin je poznat dobře prostředí, v němž rodina žije, pracovat s ohledem na specifické podmínky v těchto rodinách, porozumět příčinám nepříznivé situace, řešit sociální situaci komplexně jako soubor souvisejících příčin a následků. Při jednání v kanceláři je pracovník v pozici průvodce klienta a pomáhá mu klientovi např. se zprostředkováním kontaktu s příslušnými institucemi.“³⁸

---

³⁴ Srov. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence* 2002, str. 85.

³⁵ Srov. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, str. 32.

³⁶ Zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění o sociálně právní ochraně dětí.

³⁷ Zákon č. 89/2012 v platném znění – občanský zákoník a Zákon č. 292/2013 Sb. v platném znění o zvláštních řízeních soudních.

³⁸ Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 9/2009 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7287/Metodicky_pokyn_150307.pdf.

V rámci práce s ohroženou rodinou má OSPOD povinnost dle zákona o sociálně právní ochraně dětí sledování výkonu ústavní a ochranné výchovy. Pracovník OSPOD je povinen nejméně jednou za 3 měsíce navštívit dítě, kterému byla nařízena ústavní výchova nebo ochranná výchova v zařízení, v němž se dítě nachází. Dále je povinen nejméně jednou za tři měsíce navštívit rodiče dítěte, kterému byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova. Smyslem tohoto opatření je sledování dodržování práv dítěte v ústavní péči. Účelem návštěv rodičů je zejména poskytnutí pomoci při řešení životní a sociální situace tak, aby se rodičům za spolupráce s dalšími subjekty podařilo uspořádat si své poměry tak, aby umožnily návrat dítěte do rodiny.³⁹

2.2.3 Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny

Povinnost hodnotit situaci dítěte ukládá novela zákona o sociálně právní ochraně dětí orgánům OSPOD od 1. 1. 2013. Vyhodnotit situaci dítěte je zcela zásadní pro určení dalšího postupu.

„Hodnocení ohroženého dítěte představuje v kontextu výkonu sociálně právní ochrany dítěte zcela zásadní aktivitu. Účelný systém identifikace ohroženého dítěte znamená nejen vyšší efektivitu při detekci reálně ohrožených dětí, ale přináší též výraznou úsporu práce v případech, kdy dítě reálně ohroženo není a dostává se do systému z nějakých formálních, zákonem daných důvodů.“⁴⁰

Profesionálně prováděné hodnocení rodiny zjišťuje rodinné poměry zejména v následujících případech:

- Při odůvodněné pochybnosti o tom, zda rodina dítě vychovává přiměřeně a rozhoduje se o způsobu podpory rodiny, případně o jiných opatřeních
- Dítě se dostane do péče jiné rodiny nebo zařízení

---

³⁹ Srov. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí – komentář*, str. 131-136.

⁴⁰ PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 49.

- Rodiče jsou v nepříznivé sociální situaci
- Při návratu dítěte do rodiny po jeho umístění mimo rodinu
- Při rozhodování o formě péče o dítě pro dobu po rozvodu
- Při výkonu opatření uloženého justičními orgány, zejména tvz. dohled⁴¹

Vyhodnocování lze rozdělit do dvou fází. V prvním kroku orgán sociálně právní ochrany dětí na úrovni obce s rozšířenou působností vyhodnocuje, zda jde o dítě, na něž se z důvodů vymezených v § 6 zákona (okruh těchto dětí je uveden v kapitole č. 3.2) zaměřuje sociálně právní ochrana. V případech, že se nebude jednat o dítě v § 6, bude provedeno pouze vstupní neboli úvodní vyhodnocení. U dětí vyhodnocených jako ohrožené jedním druhým krokem vyhodnocení podrobné, jehož úkolem je shromáždit a analyzovat co největší množství relevantních informací tak, aby bylo možné zvolit k ochraně dítěte optimální postup a přijmout vhodná opatření. Vyhodnocování se provádí ve třech základních oblastech: situace dítěte, rodiny a širšího prostředí rodiny.⁴²

„Sociální pracovník musí nejprve posoudit, zda podmínky, v nichž dítě žije, nebo chování rodičů vůči dítěti skýtají aktuální ohrožení a jakým způsobem lze toto ohrožení snížit. (...) Je potřeba si uvědomit, že jen naprostá menšina dětí přicházejících do systému sociálně právní ochrany bude vykazovat vysokou míru ohrožení vyžadující okamžitou reakci OSPOD. V těchto případech je nezbytné ještě před zahájením komplexního hodnocení rodiny rozhodnout, jaké služby, případně intervence ze strany OSPOD budou rodině, potažmo dítěti, nabídnuty, aby bylo minimalizováno bezpečnostní riziko ohrožení dítěte.“⁴³

Vyhodnocování potřeb dítěte je zakotveno v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí:

§ 10

⁴¹ Srov. MATOUŠEK, O., PALZAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, str. 104.

⁴² Srov. MACELA, M. *Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně právní ochraně dětí od 1. 1. 2013*. Právo a rodina č. 9/2013, str. 1.

⁴³ PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 63.

(1) Obecní úřad je povinen

c) pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte, a poskytovat pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte,

Dále pak ve vyhlášce č. 473/2012 Sb. ze dne 17. prosince 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí:

§ 1 - Zaměření a rozsah vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny

a) vyhodnocování situace dítěte, které zahrnuje:

1. zjištění míry ohrožení práv a zájmů dítěte,
2. vymezení sociálních, zdravotních nebo jiných rizik, kterým je dítě vystaveno,
3. posouzení úrovně tělesného a duševního vývoje dítěte s ohledem na věk dítěte
4. zhodnocení průběhu vzdělávání dítěte a předpokladů k dalšímu vzdělávání
5. určení a posouzení individuálních potřeb a zájmů dítěte,
6. vymezení vlastností a určení schopností dítěte, popřípadě předpokladů k jejich získání
7. zjištění a zohlednění názoru a přání dítěte s ohledem k věku dítěte a jeho rozumové vyspělosti
8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace dítěte v konkrétním případě

b) vyhodnocování situace rodiny, které zahrnuje:

1. analýzu situace rodiny a rodinného prostředí
2. analýzu příčin krize v rodině
3. zhodnocení vztahu rodiče a dítěte
4. určení potřeb rodiny

5. určení možností rodiny, především vztahových, ekonomických a sociálních
6. určení výchovných kompetencí a předpokladů rodičů k výchově dítěte a zhodnocení možných rizik ve výchově dítěte
7. posouzení materiálních a finančních podmínek života rodiny
8. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení situace rodiny v konkrétním případě

c) vyhodnocování širšího prostředí rodiny, které zahrnuje:

1. určení možností v širší rodině, včetně vztahových, ekonomických a sociálních možností a jejich využitelnost pro rodinu
2. určení možností v širším sociálním prostředí rodiny, včetně dostupnosti a kvality sociálních, zdravotních, výchovně-vzdělávacích a komunitních služeb a bezpečnosti lokality
3. další skutečnosti nezbytné pro hodnocení širšího prostředí rodiny v konkrétním případě

Úvodní vyhodnocení dítěte a jeho rodiny situace se provádí do 7 dnů od ohlášení případu, podrobné vyhodnocení situace dítěte do 30 dnů od ohlášení.⁴⁴

OSPOD při vyhodnocování situace dítěte a rodiny není závazně upraven zákonem ani Vyhláškou. V zájmu individuálního přístupu k pomoci konkrétním ohroženým rodinám a dětem je žádoucí ponechat prostor pro uplatnění vlastní praxe jednotlivých OSPOD. Nicméně podstatou strukturovaného vyhodnocování je určitá logicky sestavená struktura, proto je vhodné pro zachování jednotného metodického rámce vymezit doporučený postup vycházející zejména z cílů a principů strukturované práce a rodinou.⁴⁵

---

⁴⁴ Vyhláška č. 473/2012 Sb. ze dne 17. 12. 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

⁴⁵ Srov. Manuál implementace Vyhodnocování dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu ochrany dítěte pro orgány sociálně právní ochrany, MPSV ČR, 2014, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/18887/manual_071014.pdf.

2.2.4 Individuální plán ochrany dítěte

Orgánu sociálně právní ochrany dítěte vyplývá z § 10, odst. 3, písmeno d) zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí povinnost zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, individuální plán ochrany dítěte. V zákoně je stanoveno, že individuální plán ochrany dítěte, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví potřebná opatření k zajištění ochrany nezletilého dítěte, která budou směřovat k poskytnutí pomoci dítěti a rovněž rodině ohroženého dítěte. Plán má být zaměřen na posílení funkcí rodiny. Má v něm být stanoven časový plán pro provádění těchto opatření a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, ve spolupráci s dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.⁴⁶

K vypracování individuálního plánu ochrany dítěte se přistupuje až v návaznosti na vyhodnocení situace dítěte a rodiny. U jednorázových případů není třeba tento plán vypracovávat. Individuální plán zahrnuje identifikaci příčin ohrožení, dále vymezení opatření k zajištění ochrany dítěte, opatření k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a posílení funkcí rodiny s důrazem na přijetí opatření, která umožní setrvání dítěte v jeho přirozeném prostředí v péči rodičů či jiných osob odpovědných za výchovu, anebo opatření která umožní co nejrychlejší návrat dítěte do rodiny. Dále obsahuje časový harmonogram pro provádění jednotlivých opatření.⁴⁷

Je zapotřebí, aby individuální plán ochrany dítěte byl realistický s ohledem na stanovené cíle a na způsoby jejich řešení s ohledem na dostupnost a kapacitu služeb, které budou za účelem jejich naplnění poskytovány. Je zapotřebí do procesu plánování zapojit rodiny, aby samy navrhovaly a vytvářely plány na zajištění bezpečnosti a rozvoje svých dětí. Účelem individuálního plánu ochrany dítěte je společně s rodinou stanovit strategie, které pomohou řešit dopady nevhodné

---

⁴⁶ Zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění o sociálně právní ochraně dětí.

⁴⁷ Srov. ZÁRASOVÁ, Z. *Průvodce novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí*, str. 3.

či nedostatečné péče, poskytnout pro rodinu i OSPOD jasný a konkrétní návod, jak změn dosáhnout.⁴⁸

„Úvodní cíle vycházejí z priorit rodičů a mělo by se jednat o jednodušší, konkrétní cíle a musí být jasné, jak jich dosáhnout. Cíle musejí být sepsány jasným srozumitelným jazykem, je nutné zaznamenávání každého dílčího nebo plánovaného kroku. Kritéria pro hodnocení pokroku pomoci jsou především rozhovory s rodinou, strukturované pozorování dítěte, chování rodiče a prostředí, kde dítě žije, posudky a zprávy dalších odborníků. Individuální plán ochrany dítěte musí zahrnovat na straně dětí: zajištění bezpečí, minimalizaci nebo odstranění negativních důsledků dosavadní nevhodné či nedostatečné péče rodičů, zajištění rozvoje všestranných potřeb dítěte. Na straně rodičů musí plán obsahovat: pochopení potřeb dítěte a minimální standard kvality rodičovské péče, nahrazení nežádoucího výchovného chování žádoucím formami chování, posílení začleněn rodiny do komunity, osvojení si společensky přijatelných forem řešení stresových životních situací. Metody dosažení cílů prostřednictvím služeb a aktivit, které budou rodině nebo dítěti pro naplnění cílů poskytovány. Mohou to být: zdravotnické služby, vzdělávací služby, volnočasové, komunitní a dobrovolnické služby, socioterapeutické aktivity, sociální služby, případně institucionální péče.“⁴⁹

2.2.5 Případová konference

Případová konference je plánované a koordinované setkání odborníků, kteří s rodinou a ohroženým dítětem pracují ve své každodenní praxi. Případové konference realizuje multidisciplinární tým znamenající pro rodinu podpůrnou síť. Členy tohoto týmu (s ohledem na řešenou situaci) jsou nejčastěji: pracovník OSPOD, třídní učitel dítěte či výchovný poradce, pracovník speciálně pedagogického centra, pracovník střediska výchovné péče, pediatr, sociální pracovník neziskové organizace zabývající se pomoci rodinám v daném regionu - poskytovatel sociálních služeb, Policie ČR, pracovník zařízení pro výkon ústavní výchovy, psycholog, soudce, apod. Případové konference se mohou zúčastnit rovněž rodiče a dítě, jichž se případová

---

⁴⁸ Srov. PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 103.

⁴⁹ PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 105-106.

konference týká. V optimálním případě svolává případovou konferenci pracovník OSPOD.⁵⁰

Případová konference představuje metodu sociální práce, která je dnes již běžně využívána v praxi orgánu sociálně právní ochrany dětí. Jedná se nejen o způsob projednání situace ohroženého dítěte s rodiči nebo i se samotným dítětem, ale rovněž o účinný nástroj multidisciplinární spolupráce při řešení případu ohroženého dítěte, který umožňuje zapojení dalších pomáhajících a zúčastněných subjektů a osob. Případová konference spočívá v zapojení rodičů dětí, jiných osob blízkých rodině a dítěti a dalších subjektů podílejících se na ochraně dítěte při řešení jeho situace. Okruh zapojených osob a subjektů určuje ve spolupráci s ostatními OSPOD.⁵¹

Jak vyplývá z nového ustanovení z § 14 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, OSPOD je povinen vždy před podáním návrhu soudu na některé z opatření, kterým se zasahuje do rodičovské odpovědnosti, uspořádat případovou konferenci, s výjimkou případů, kdy je to zjevně bezúčelné. Nutnost upřádat případovou konferenci bude znamenat například podání návrhu OSPOD na omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti, návrh na nařízení ústavní výchovy. V rámci případové konference jsou projednány důvody pro podání takového návrhu a je vytvořen prostor pro hledání jiných způsobů řešení.⁵²

Cíle případové konference:

- Rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte a jeho rodiny
- Vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení
- Vytvářet osobní kontakty a podpůrnou síť rodině
- Aktivizovat rodinu
- Koordinovat péči
- Získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků⁵³

---

⁵⁰ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 91.

⁵¹ Srov. ZÁRASOVÁ, Z. *Průvodce novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí*, str. 3.

⁵² Srov. MACELA, M. *Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně právní ochraně dětí od 1. 1. 2013*. Právo a rodina č. 9/2013, str. 1.

⁵³ Srov. Manuál k případovým konferencím, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>.

Koordinátor prezentuje vstupní informace o situaci rodiny, přičemž hodně záleží na výběru informací a zvolené formě. Rodina nemá být překvapena tím, co o sobě uslyší. Jako první se k prezentovaným informacím vyjadřuje rodina, pak následuje rozprava všech účastníků.⁵⁴

Práci s dítětem v ohrožení a jeho rodinou je nutno provádět koordinovaně. Případová konference má konkrétní výstup v podobě individuálního plánu péče, přičemž pomoc a podpora vycházejí ze skutečných potřeb dítěte. Při plánování je nutno vyhnout se hledání řešení na základě subjektivních soudů, nepotvrzených či zastaralých informací.

Případová konference je vhodná pro řadu případů ohroženého dítěte a jeho rodiny. Je ideální využít ji jako preventivní nástroj v práci s rodinou. Patří sem zejména situace vyžadující umístění dítěte mimo rodinu, chystaná změna výchovného prostředí, výraznější výchovné nebo školní problémy dítěte, revidování dlouhodobého umístění dítěte mimo rodinu.⁵⁵

---

⁵⁴ Srov. MATOUŠEK, O., PALZAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, str. 170.

⁵⁵ Srov. Manuál k případovým konferencím Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>.

3 SANACE RODINY

Mezi podstatné činnosti OSPOD, které byly popsány v předchozí kapitole, patří rovněž sanace rodiny, vyjdeme-li z definice sanace rodiny. V této kapitole se věnuji objasnění pojmu sanace rodiny. Dále uvádím právní rámec sanace rodiny. V návaznosti na první kapitolu týkající se mimo jiné ohrožených rodin, se zabývám otázkou, k jakým rodinám sanace rodiny směřuje, kdo ji kromě OSPOD poskytuje, kdy je sanace rodiny vhodná a jak pomoci rodině sanaci přijmout.

3.1 Definice sanace

Definovat přesně pojem sanace rodiny není jednoduché vzhledem k tomu, že sanace rodiny prochází průřezově mnoha obory.

Poměrně širokou definici sanace rodiny uvádí Oldřich Matoušek: „*Sanace rodiny/podpora rodiny – postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen. V současnosti v západních zemích převažuje názor promítající se i do praxe sociální práce, že sanace rodiny by měla být metodou první volby u většiny případů, kdy je sociální služba kontaktována kvůli výskytu domácího násilí. Sanace rodiny však má mnohem širší pole působnosti, například jako postup doplňující léčbu závislosti u dospělých lidí. Práce s rodinou může mít formu podpory od zaškoleného dobrovolníka, terapie poskytované profesionálem celé rodině nebo někomu z rodiny v domácím či jiném prostředí, služby poskytované rodinám, např. docházka dětí do specializovaných center, přípravné vzdělávání před vstupem do školy, docházka do mateřských a rodinných center.*“⁵⁶

Stručnější a lépe definující výklad nabízí Bechyňová: „*Sanace rodiny je soubor opatření sociálně právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené nebo akutní*

---

⁵⁶ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, str. 185.

*situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.*⁵⁷

Bergová uvádí, že nejlepší cestou k poskytnutí pomoci dítěti je posílení rodiny jako celku. Vytržení dítěte z rodiny je pro dítě i pro rodinu bez ohledu na okolnosti týrání nebo zanedbávání traumatizující. Podpora kompetentního jednání rodičů, vztahů mezi dítětem a rodiči jsou dlouhodobě nejlepší cestou k ochraně.⁵⁸

Sanace rodiny má za cíl předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům a dítěti podporu k zachování rodiny jako celku. Jedná se v první řadě o činnosti směřující k odvrácení odebrání dítěte z rodin. Pokud je dítě mimo rodinu, sanace směřuje k realizaci kontaktů dítěte s rodinou v průběhu jeho umístění.⁵⁹

Sanace pak není dobrým řešením v případech, kdy je dítě ze strany rodičů krutě týráno, v případech, kdy je znalci prokázáno, že rodiče nemají k dítěti žádnou citovou vazbu, v případech rodičů závislých na alkoholu, drogách či jiných návykových látkách, kteří odmítají léčbu, v případech psychiatrického onemocnění rodičů, kteří nesouhlasí se spoluprací s jejich lékařem, v případě kdy jsou rodiče omezeni ve svéprávnosti a nesouhlasí se spoluprací s jejich opatrovníkem.⁶⁰

3.2 Právní ukotvení sanace rodiny

Činnost subjektů participujících na sanaci rodiny musí být v souladu s platnou legislativou České republiky. Téma sanace rodiny je upraveno v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění a dále v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění. Zákon o sociálně právní ochraně a v něm uvedená opatření, která se dají chápat jako sanace rodiny, jsou popsána v kapitole č. 2. Proto se nyní zmíním více o druhém zákonu.

---

⁵⁷ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 18.

⁵⁸ Srov. BERGOVÁ, I. *Posílení rodiny*, str. 16. Přel. I. Úlehla.

⁵⁹ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 18.

⁶⁰ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 20-21.

Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto vyloučením ohroženy pro svou krizovou sociální situaci a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. Sanaci rodiny lze rovněž definovat jako sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Je zařazena mezi služby sociální prevence, které pomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, jež jsou z různých důvodů ohroženy. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, případně ambulantní služby poskytované rodinám s dětmi. U těchto dětí je v důsledku dopadů dlouhodobé krizové sociální situace ohrožen jejich vývoj a rodiče tuto situaci nedokáží sami bez pomoci překonat.⁶¹

Sociální služby zaměřené na podporu zanedbávanému dítěti a jeho rodině by měly být zaměřeny nejdříve na stabilizaci sociální situace rodiny, následně pak na rozvoj rodičovských dovedností v péči o dítě. Jejich důležitou součástí bývá mnohdy nácvik a podpora pečujícího rodičovského chování. Chudoba rodiny a její sociální vyloučení může rodiče v jejich péči o dítě výrazně omezovat.⁶²

V činnosti OSPOD v rámci sanace rodiny více uplatňována složka kontrolní, neboť orgán sociálně právní ochrany dětí disponuje zákonnými možnostmi, jak reagovat například na nespolupráci rodičů. Pouze OSPOD má kompetenci provádět šetření v místě, kde se dítě nachází (bydliště, škola, mateřská škola, apod.), s dítětem hovořit bez předchozího informování rodičů. Další z pravomocí, kterou OSPOD má legislativně danou, je podání návrhu na konkrétní opatření ve věci výchovy dítěte. Je to například v situacích, kdy je ohrožen život nebo zdraví dítěte či ohrožen jeho řádný vývoj, návrh OSPOD na umístění dítěte do péče jiné vhodné fyzické nebo

---

⁶¹ Srov. Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 9/2009 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7287/Methodicky_pokyn_150307.pdf.

⁶² Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Sanace rodiny, dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/5587>.

právnícké osoby, tj do konkrétně uvedeného zařízení, tzv. **předběžným opatřením**, o němž je soud povinen rozhodnout nejdéle do 24 hodin od podání návrhu.⁶³

Proto je důležitá při sanaci rodiny spolupráce pracovníků nestátních organizací a pracovníků OSPOD. Půjde zejména o výměnu informací, reagování na změny, domluvu na pokračování ve způsobu spolupráce, zhodnocení postupů v případě selhání.⁶⁴

3.3 Kdy je prováděna sanace rodiny

Aby bylo možné správně pochopit, co sanace rodiny obnáší v praxi, je třeba uvést konkrétní případy, kdy je sanace prováděna. Sanace rodiny poskytována nestátními neziskovými organizacemi (dále v textu také NNO) je zpravidla prováděna na jiných principech než sanace ze strany orgánu sociálně právní ochrany dětí. Vymezit přesně situaci rodiny, v níž je sanace prováděna, je obtížné, nicméně obecně jde o situace, kdy péče rodičů není dostatečná, hrozí odebrání dítěte z rodiny, obecně se pak jedná zejména o tyto situace:

V prvé řadě jde o prevenci, jejíž účinnost v rodině bývá zpravidla úměrná tomu, v jaké fázi se podaří rodině nabídnout podporu a pomoc, přičemž pokud je podpora poskytnuta rodinám ještě před narozením dítěte nebo krátce po něm, nemusí dojít k odebrání dítěte z rodiny. Zde je nutno vzít v úvahu rizikové faktory, které mohou ovlivnit kvalitu rodičovství. Jde například o snížené intelektové schopnosti rodičů, užívání návykových látek rodiči, špatná kvalita vztahu mezi rodiči, riziková situace rodiny (dlouhodobá nezaměstnanost, problémy s bydlením, apod.), V těchto případech je velmi důležité vytvoření sítě pomoci ještě před narozením dítěte a podpora v přípravě dostatečně stabilních podmínek pro dítě.

Dále jde o **odvrácení hrozby odebrání dítěte a jeho umístění mimo rodinu**. Jedná se o situaci ohroženého dítěte, které žije ve vlastní rodině, kde situace vykazuje konkrétní rizika rodiny.

---

⁶³ Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí a zákon č 292/2013 o zvláštních řízeních soudních.

⁶⁴ Srov. Metodika služby Podpora pro rodinu a dítě, Amalthea, o.s., 2009, dostupné na http://www.amalthea.pardubice.cz/ostatni_projekty_sr_systematizace.htm.

Dítě umístěné v zařízení pro výkon ústavní výchovy na základě pravomocného rozhodnutí soudu.

Dítě svěřené z ústavní výchovy zpět do péče rodičů na základě kvalitativních změn v rodině.⁶⁵

3.4 Postupy podporující sanaci rodiny

Při sanaci rodiny je velmi důležitou otázkou motivace rodiny. Ne vždy je rodina přístupná a ochotná ke spolupráci.

Sociální pracovnice OSPOD (případně další odborníci) může pomoci rodičům přijmout sanaci rodiny zejména těmito kroky: Vysvětlením, že i jí záleží na jejich dětech, že nechce být ta, která bude podávat návrh na jejich umístění mimo rodinu. Proto si myslí, že by dětem pomohlo, aby rodina zkusila spolupracovat na sanaci s vysvětlením, co sanace znamená. Dále také nabídkou sanace „na zkoušku.“ Může napomoci také potvrzením, že chápe, že rodina v sanaci momentálně nevidí žádný přínos s dotazem, co by rodina viděla jako pomoc. V odpovědi rodičů lze zpravidla nalézt oblast, na níž se dá navázat znovu nabídka sanace rodiny. Rovněž je vhodné, když sociální pracovnice projeví respekt, že je dobré, že rodiče hovoří o důvodech, proč sanaci odmítají a sdělení, že je pro jejich děti důležité, aby mohly vyrůstat u rodičů – tam, kde to mají rády.⁶⁶

„Kvalita vztahu mezi pomáhajícími pracovníky, rodiči a jejich dětmi má vliv na otevřenost a schopnost rodičů pracovat na kvalitativních změnách v průběhu sanace rodiny.“⁶⁷

Může nastat i situace, kdy je rodina zcela nemotivovaná a vsvou situaci nevnímá jako ohrožující. V takovém případě je ve spolupráci s OSPOD zapotřebí znovu vyhodnotit, zda je situace rodiny a ohrožení dítěte závažné a pokud ano, a rodina i přes tento fakt nechápe a nevnímá ohrožení, pak je v kompetenci OSPOD, aby činil

---

⁶⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 103-104.

⁶⁶ Srov. Sanace je spolupráce- Metodické doporučení, Nadace Sírius, 2011, dostupné na http://www.sanacerodiny.cz/files/sanace_je_spoluprace.pdf.

⁶⁷ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 63.

kroky, které mu zákon umožňuje, například podání podnětu na nařízení dohledu či napomenutí, návrh na zahájení řízení o ústavní výchově, apod. Tyto kroky, byť razantní, mohou vést k pochopení na straně rodiče, že situace je opravdu závažná. Pak může dojít ke změně v motivaci rodiny, k větší ochotě ke spolupráci. V těchto případech lze hovořit o motivaci formou zvědomení hrozby (nejčastěji hrozba odejmutí dítěte). Spolupráce s rodinou, která je motivována tímto způsobem, je sice komplikovaná, ale možná.⁶⁸

---

⁶⁸ Srov. Metodika služby Podpora pro rodinu a dítě, Amalthea, o.s., 2009, dostupné na http://www.amalthea.pardubice.cz/ostatni_projekty_sr_systematizace.htm.

4 SHRNU TÍ

Z odborné literatury vyplývá, že rodina, která uspokojuje potřeby dítěte je pokládána za optimální prostředí pro jeho zdárný vývoj. Existují však rodiny, které jsou popisovány jako ohrožené a mohou být místem, kde dochází k zanedbávání péče o dítě.

Česká republika je jedním ze signatářů Úmluvy o právech dítěte a tedy je zavázána zajišťovat a poskytovat dětem zvláštní ochranu. Sociálně právní ochrana dítěte představuje především zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti.

Za výkon sociálně právní ochrany nese záruku stát a to prostřednictvím orgánů sociálně právní ochrany dětí, které působí na různých úrovních. Kromě výkonu funkce opatrovníka nezletilých dětí při soudních řízeních, je podstatná role OSPOD při působení na obnovování narušených funkcí rodiny. Tuto činnost lze rovněž nazvat sanací rodiny. OSPOD má v této oblasti vzhledem k novele zákona o sociálně právní ochraně dětí od 1. 1. 2013 nové povinnosti, ale i nové možnosti práce s ohroženou rodinou. Zákon nově ukládá orgánům sociálně právní ochrany dětí vyhodnocovat situaci dítěte, v případě ohroženého dítěte pak vytvářet individuální plán ochrany dítěte a pořádat případovou konferenci. Sanaci rodiny rovněž provádějí nestátní neziskové organizace. Je důležité, aby při sanaci dobře fungovala kooperace mezi OSPOD a NNO.

5 METODIKA SBĚRU DAT

5.1 Metody výzkumu

V této části bylo využito kvalitativního výzkumu, jehož cílem bylo ověřit předpoklady vyvozené z práce s dostupnými zdroji prostřednictvím zkoumání sociální reality sledovaného jevu.

5.2 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu prezentovaného v rámci této bakalářské práce je zjistit, jak orgán sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu v Písku postupuje při práci s ohroženými dětmi a rodinami a zda jsou v praxi v rámci sanace rodiny realizována opatření na ochranu dětí, která jsou popsána v teoretické části práce. V souvislosti s novelou zákona o sociálně právní ochraně dětí je pak zejména zjišťováno, zda je prováděno vyhodnocení situace dítěte, zda je vypracován individuální plán ochrany dítěte a zda dochází k pořádání případových konferencí.

5.3 Techniky výzkumu

Ke sběru empirických dat byla zvolena technika analýzy dokumentů. Jedná se o klasickou metodu analýzy dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem tohoto výzkumu. Dokumentem je chápán jakýkoliv způsob zachycení informace na hmotném médiu. Podle personifikace je možné dokumenty dělit na dokumenty osobní a dokumenty neosobní. Podle statusu pramene lze dokumenty dělit na oficiální a neoficiální.⁶⁹

Pro účely tohoto výzkumu byly zkoumány neosobní oficiální dokumenty. Konkrétně se jednalo o opatrovnické spisy, které je povinen vést o nezletilých dětech orgán sociálně právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností. V tomto případě Městský úřad Písek. Tyto spisy se označují zkratkou Om (ochrana mládeže)

---

⁶⁹ Srov. KOZLOVÁ, L. *Metody výzkumu v sociální práci*, str. 20.

a dále pořadovým číslem, lomítkem a posledním dvojčíslím příslušného roku založení (např. první spis zaevidovaný v roce 2013 bude označen Om 1/13). Byly zvoleny spisy nezletilých dětí, které se dostaly do evidence orgánu sociálně právní ochrany dětí MěÚ Písek v roce 2013. Tento rok byl zvolen záměrně, neboť, jak je uvedeno v předchozích kapitolách, od 1. 1. 2013 vstoupila v platnost novela zákona o sociálně právní ochraně dětí, která orgánu sociálně právní ochrany dětí ukládá nové povinnosti a tím zároveň umožňuje provádět účinnější sanaci rodiny za pomoci legislativních nástrojů.

Analýza dokumentů byla prováděna v místě pracoviště orgánu sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu Písek. V případě nejasností byla možnost konzultace s pracovníci, která se konkrétním případem zabývala, pokud zde v době provádění výzkumu ještě pracovala.

5.4 Popis výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvořila spisová dokumentace, kterou je v souladu se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí v platném znění, povinen vést obecní úřad obce s rozšířenou působností. Podle § 55 jmenovaného zákona spisová dokumentace obsahuje zejména osobní údaje dětí, jejich rodičů, údaje o výchovných poměrech těchto dětí, záznamy o výsledcích šetření v rodině, záznamy o jednání s rodiči nebo jinými osobami, kopie podání soudům a jiným státním orgánům, písemná vyhotovení rozhodnutí soudů, orgánů činných v trestním řízení a správních orgánů.

Podrobně upravuje způsob vedení spisové dokumentace Směrnice Ministerstva práce a sociálních věcí č. j. 2013/26780-21. Jmenovaná Směrnice podrobně upravuje, jaké náležitosti má obsahovat spisová dokumentace, kterou vedou orgány sociálně právní ochrany dětí.

Údaje obsažené ve spisové dokumentaci týkající se dítěte je obecní úřad obce s rozšířenou působností oprávněn využít pouze v zájmu dítěte při zajišťování sociálně právní ochrany.

Autorka práce má přístup ke spisové dokumentaci z titulu svého pracovního zařazení sociální pracovnice OSPOD. S ohledem na novelu zákona o sociálně právní ochraně dětí byly zvoleny spisy nezletilých dětí, které byly přijaty do evidenci v roce 2013. Ze statistického výkazu, který je povinen obecní úřad obce s rozšířenou působností (dále v textu také OÚRP) jako orgán sociálně právní ochrany dětí za každý rok evidovat vyplývá, že v roce 2013 bylo Městským úřadem v Písku zavedeno 239 opatrovnických spisů⁷⁰ nezletilých dětí.

Výzkumný vzorek tvořilo 226 spisů, přičemž počet se neshoduje s výše uvedeným celkovým počtem zavedených spisů, neboť v době provádění výzkumu bylo již 9 spisů vyřazeno pro zletilost dítěte a 4 spisy byly postoupeny z důvodu odstěhování rodiny, čímž byla dána kompetence jinému místně příslušnému obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Při analýze spisové dokumentace jsem se zaměřila na tyto otázky:

A	Z jakého důvodu došlo k evidenci na OSPOD
B	Zda bylo provedeno vyhodnocení situace dítěte
C	Z jakého důvodu bylo dítě vyhodnoceno jako ohrožené
D	Jaké metody práce s rodinou a jaká opatření v rámci sanace rodiny OSPOD použil
E	Zda byl vytvořen individuální plán ochrany dítěte a zda byla uspořádána případová konference

⁷⁰ Rejstřík Om 2013 vedený MěÚ – OSPOD Písek

6 PREZENTACE ZÍSKANÝCH DAT

A Z jakého důvodu došlo k evidenci na OSPOD

Celkem bylo zkoumáno 226 spisů a jednalo se o 418 dětí (pro sourozence týchž rodičů je veden jeden spis). Aspekt důvodu zaevidování jsem zkoumala s cílem zjistit, jaké jsou důvody evidence na OSPOD a poskytování sociálně právní ochrany.

Důvod evidence	Počet spisů
Výkon opatrovnictví v řízení o úpravě výchovy a výživy	121
Postoupený spis z jiného OÚRP	20
Oznámení o závadové péči – konkrétní oznamovatel	19
Oznámení Policie ČR o události s účastí dítěte	11
Výkon opatrovnictví v souvislosti v řízení o schválení úkonu	10
Oznámení o neplnění povinné školní docházky	9
Otcovství	9
Oznámení o zjištění přítomnosti návykové látky u nezletilého	7
Domácí násilí	5
Změna příjmení nezletilého	5
Akutní řešení situace nezletilého návrh na-předběžné opatření	4
Oznámení o závadové péči – anonymní oznamovatel	4
Osvojení	2
Celkem	226

Komentář k tabulce: V kapitole 3.2.3 *Hodnocení ohroženého dítěte* je zmíněn předpoklad, že děti ohrožených ve smyslu § 6 zákona o sociálně právní ochraně dětí bude minimum. Nejčastější důvod evidence je výkon opatrovnictví při soudním řízení o úpravě poměrů k dítěti, což je rozhodování o tom, komu bude dítě svěřeno do péče a kolik bude druhý rodič přispívat na výživu. Může jít i o péči střídavou či společnou, někdy dochází také k úpravě styku. Většina rodičů se dovede na těchto podstatných záležitostech domluvit a po ukončení soudního řízení již nepřichází s OSPOD do kontaktu. Jsou však známy vleklé rodičovské spory. Tyto děti mohou být rovněž ohroženy. V některých případech lze hovořit i o psychickém týrání. Role OSPOD se zde nedá nazvat jednoznačně sanací, spíše usměrňuje rodiče, zprostředkovává odbornou pomoc a upozorňuje rodiče na důsledky situace, kdy se dítě stává nástrojem jejich vzájemného boje.

Sanace rodiny se bude týkat zejména případů, které byly zavedeny v souvislosti s oznámením o nevhodné péči. Ze zkoumaných spisů vyplývá, že šlo o oznámení nemocnice, pediatrů, školy, prarodičů dětí, zástupce obecního úřadu v místě bydliště rodiny, sousedů. U anonymních oznámení oznamovatel pochopitelně není znám. Důvody byly také různé – nezletilost matky, podezření ze zneužívání návykových látek, nepřiměřený tělesný trest, (škola oznamuje četné hematomy na hýždích, dolních, horních končetinách) užívání nevhodných výchovných metod, podezření ze zneužívání, nedostatečná hygiena, zanedbávání péče o zdraví dítěte (dětští lékaři oznamují, že rodiče nedocházejí na preventivní prohlídky, na očkování). K těmto rodinám se sanace vztahuje zcela jednoznačně, pokud nejde o jasné případy, kdy pobyt dítěte v rodině dítě ohrožuje na životě či zdraví. Těchto oznámení bylo celkem 23, je však třeba vzít v úvahu, že zkoumaný vzorek se týkal spisů zaevidovaných v roce 2013. Orgán sociálně právní ochrany dětí MěÚ Písek vede rovněž spisy nezletilých dětí zaevidované v jiných letech, kde byla pravděpodobně rovněž činěna oznámení týkající se neadekvátní péče rodiny.

Další okruh dětí, u nichž můžeme hovořit o sanaci, jsou děti zanedbávající povinnou školní docházku. Zpravidla jde o děti na druhém stupni základní školy. Někdy může

jít o záškoláctví s vědomím a krytím rodičů. Základní školy pak mají povinnost oznamovat neomluvenou absenci orgánu sociálně právní ochrany dětí.⁷¹

Policie ČR je povinna oznamovat události s účastí dítěte, přičemž jde o situace, kdy je policie nějakým způsobem činná. Je to například situace, kdy je dítě svědkem nějakého trestného činu, kdy může být obětí. V těchto případech OSPOD vstoupí vždy s rodinou do kontaktu a situaci vyhodnocuje. Stejně tak v případech domácího násilí. V těchto případech je dítě vyhodnoceno jako ohrožené vždy.

B Zda bylo provedeno vyhodnocení

Z celkového počtu 226 spisů bylo provedeno vstupní hodnocení ve 218 případech. V osmi případech šlo o spis postoupený z jiného OÚPR a OSPOD Písek provedl vyhodnocení následně po obdržení spisu. V kapitole týkající se hodnocení rodiny je uvedeno hodnocení vstupní a podrobné. Lze konstatovat, že ve spisech, které byly zavedeny na OSPOD MěÚ Písek bylo provedeno vyhodnocení vždy. Pro účely tohoto výzkumu byly klíčové případy, kdy bylo dítě vyhodnoceno jako ohrožené. Z celkového počtu 226 zkoumaných spisů bylo dítě vyhodnoceno jako ohrožené ve 35 případech, přičemž se jednalo o 27 spisů, když děti sourozenci se stejnými rodiči jsou vedeni v jednom spise.

C Z jakého důvodu bylo dítě vyhodnoceno jako ohrožené

Celkem u 35 dětí OSPOD vyhodnotil, že jde o dítě uvedené § 6 zákona o sociálně právní ochraně dětí. Tento okruh je podrobně vydefinován v kapitole č. 2.2 *Zákon o sociálně právní ochraně dětí*.

V tomto užším výzkumném vzorku bylo celkem 35 dětí a v sedmi případech se jednalo o sourozeneckou skupinu.

---

⁷¹ Metodický pokyn Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR č. 10 194/2002. dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu>.

Z celkového počtu 26 spisů bylo zvoleno **6 spisů, na nichž jsou dále podrobně zkoumány body uvedené pod písmeny D a E popsané v kapitole č. 4.2 Popis výzkumného vzorku.**

V této podskupině jde o celkem 10 dětí, ve dvou spisech je to tříčlenná sourozenecká skupina. V jednom případě o skupinu tří polorodých sourozenců, kdy pouze jeden má uvedeného otce v rodném listě, v druhém případě je skupina tří sourozenců se stejnými rodiči. V tomto užším vzorku je sedm děvčat a tři chlapci.

Tyto spisy byly zvoleny náhodným výběrem. V následujícím textu jsou uvedeny stručné popisy vývoje jednotlivých případů. Kauzuistiky jsou zpracovány podrobně a v této podobě a zůstávají v osobním archivu autorky. Vzhledem k popisovaným údajům (časové údaje, místní názvy, jmenovité názvy NNO, apod.) nejsou s ohledem na ochranu osobních údajů zveřejněny v rámci této práce.

Pro účely tohoto výzkumu byly jednotlivé případy očíslovány, jména dětí změněna a případu byl dán název, který jej dle názoru autorky charakterizuje. Pro lepší orientaci v dalším textu jsou tyto údaje uvedeny zde:

Případ č. 1 (Nikola)	snížené rodičovské kompetence
Případ č. 2 (Iva)	zanedbávání školní docházky
Případ č. 3 (Radim)	drogová závislost matky
Případ č. 4 (Marek, Linda, Sára)	výchovná zanedbanost,
Případ č. 5 (Eda)	závadové chování, ohrožení závislostí
Případ č. 6 (Michal, Eva, Tamara)	odebrání dítěte v rodinné anamnéze

D Jaké metody práce s rodinou a jaká opatření v rámci sanace rodiny OSPOD použil

E Zda byl vypracován individuální plán ochrany dítěte a zda byla uspořádána případová konference

Případ č. 1 – snížené rodičovské kompetence

Stav při přijetí do evidence OSPOD:

Nezletilá Nikola T., nar. 12. 1. 2013, otec neuveden, matka Lucie (18 let) omezena ve způsobilosti k právním úkonům. Matka žije ve společné domácnosti se svou matkou Jiřinou, která je ustanovena jejím opatrovníkem. Na situaci upozorňuje OSPOD nemocnice, kde je těhotná matka před porodem hospitalizována.

OSPOD projednal situaci s matkou, s mateřskou babičkou. OSPOD navázal kontakt s dětskou lékařkou dítěte, s ošetřujícím lékařem a s odborným lékařem matky, se starostou obce v bydlišti matky. Při soudním řízení vykonával funkci soudem jmenovaného opatrovníka dítěte, navrhnul svěřeni dítěte do péče mateřské babičky a stanovení dohledu nad výchovou. Po zapsání otce do rodného listu vstoupil OSPOD do kontaktu s otcem a jeho rodiči. Nadále je v kontaktu s rodinou v rámci sanace rodiny, kdy podporuje babičku v jejích kompetencích, posiluje zároveň její pozitivní postoj ke kontaktům dítěte s otcem a jeho rodinou. Možnost matky pečovat o dítě je z důvodu její středně těžké mentální retardace výrazným způsobem snížena, bez dohledu další osoby této péče schopna samostatně není. OSPOD dále vykonává návštěvy v rodině v rámci výkonu dohledu nad výchovou, kdy o tomto opatření rozhodl soud.

V tomto případě byl vypracován individuální plán ochrany dítěte s akcentem na zajištění bezpečného prostředí pro dítě, zajištění řádné zdravotní péče.

Případová konference byla upřádána za účasti matky, babičky, otce a otcovských prarodičů. Řešil se zejména kontakt Nikoly s otcem a jeho rodiči. Výstup z případové konference sloužil i jako podklad pro soudní jednání o úpravě styku otce s Nikolou.

Dítě zůstává v rodinné péči mateřské babičky, nad výchovu je stanoven dohled.

Případ č. 2 – zanedbávání povinné školní docházky

Stav při přijetí do evidence OSPOD:

Nezletilá Iva M., nar. 28. 5. 2000, úplná rodina, matka Jana (42) pracuje jako kuchařka, otec Richard (45) je řidičem kamionové dopravy. Zletilý bratr žije mimo rodinu. Na situaci upozorňuje škola, hlásí neomluvenou absenci.

OSPOD projednal situaci s matkou a Ivou, otec nikdy nespolupracoval, uváděl, že z důvodu pracovního pobytu mimo ČR. Situace byla projednávána opakovaně, matka i Iva upozorňovány na možné důsledky pokračující absence. OSPOD zprostředkovává Ivě účast na programu v NNO v Písku, který je zaměřen na prevenci sociálně patologických jevů. Do programu Iva řádně dochází. Při pokračující neomluvené absenci podává OSPOD podnět k prošetření Policii ČR. Nadále probíhají jednání na OSPOD, Iva je motivována k řádné docházce, ona i matka jsou ze strany OSPOD důrazně upozorňovány na možné postihy. NNO hodnotí postoje Ivy kladně, pracují na motivaci k docházení do školy. Rodičům je sděleno obvinění pro podezření z přečinu ohrožování výchovy dítěte. OSPOD podává k soudu podnět na dohled, soud jej nařizuje. Matka vyřizuje přestup na jinou ZŠ. V současné době Iva do školy dochází, ale mívá v týdnu alespoň jednodenní absenci omluvenou matkou. Trestní řízení není dosud skončeno.

V tomto případě byl vypracován individuální plán ochrany dítěte, byl pravidelně aktualizován. Základním cílem bylo dosažení řádného plnění povinné školní docházky, zajištění odborné pomoci. Případová konference nebyla uspořádána.

Dítě zůstává v rodině i přes opakované problémy s plněním povinné školní docházky, nad výchovou je stanoven dohled.

Případ č. 3 – drogová závislost matky

Stav při přijetí do evidence OSPOD:

Nezletilý Radim R., nar. 21. 1. 2013, matka Lenka (21 let), drogově závislá, otec neuveden.
OSPOD vyhledala mateřská babička s oznámením, že její drogově závislá dcera porodila dítě.

OSPOD se zapojil do případu krátce po narození Radima. Matka sama přiznává závislost, nitrožilně si aplikuje pervitin, nikde se neléčila. Matka není schopna péče o dítě. Po propuštění z porodnice přebírají Radima do péče rodiče matky s tím, že půjde o dočasné řešení. OSPOD podává k soudu návrh na svěřeni Radima do péče prarodičů, soud návrhu vyhověl. Matka občas syna u rodičů navštěvuje, ale nadále bere drogy.

Ze strany OSPOD je podporován kontakt matky se synem, matce je doporučena odborná pomoc NNO, která se zabývá závislostmi. Matku se daří motivovat k nástupu na léčbu. Po detoxikaci matka nastupuje do terapeutické komunity, daří se jí abstinovat a může v komunitě pobývat i s Radimem. Ten je nadále právně v péči prarodičů. OSPOD a NNO jsou stále s matkou v intenzivním kontaktu. Terapeutická komunita hodnotí matku a její péči o Radima velmi dobře. Pro porušení pravidel (nešlo o užití drogy) je však matka z komunity vyloučena a OSPOD hledá další řešení ve spolupráci s NNO. Matka s Radimem nastupují do doléčovacího centra u Prahy. Matka abstinuje. OSPOD zjišťuje možnosti pomoci matce v osamostatnění se prostřednictvím NNO.

Je navázána spolupráce s NNO v Praze zabývající se sanací rodiny. Pracovnice NNO matku a Radima pravidelně navštěvuje, pomáhá v posilování rodičovských kompetencí.

Po úspěšném ukončení pobytu v doléčovacím centru jde matka se synem bydlet k rodičům a podává návrh na svěřeni syna do její péče. Podává dále žádost o přidělení sociálního bytu. OSPOD při soudním jednání navrhuje stanovení dohledu nad výchovou. Prarodiče s návrhem souhlasí. Radim je svěřen matce a nad jeho výchovou je stanoven dohled. Žádosti matky o přidělení sociálního bytu za podpory

OSPOD městské zastupitelstvo vyhoví a aktuálně matka o Radima pečuje sama. Stále je v kontaktu s NNO v Písku. OSPOD nadále matku navštěvuje v rámci výkonu dohledu.

V tomto případě byl vypracován individuální plán ochrany dítěte, který byl velmi často přehodnocován a aktualizován. V počátku bylo hlavním cílem motivovat matku k zahájení léčby, což se ve spolupráci prarodičů, NNO a OSPOD podařilo. Posléze byl cíl přehodnocen na zajištění péče o Radima matkou. Případová konference byla uspořádána 2x. Poprvé byl výstupem plán nástupu matky na léčení. Podruhé se konala případová konference před propuštěním matky s Radimem z doléčovacího za účelem nastavení kroků, které by vedly k zajištění řádné péče o Radima matkou. Účastníky případové konference byla matka, její rodiče, v obou případech zástupci NNO.

Dítě je v současné době v péči matky, nad výchovou je stanoven soudem dohled. Do sanace rodiny je nadále zapojen OSPOD a NNO v místě bydliště matky a Radima.

Případ č. 4 – výchovná zanedbanost

Stav při přijetí do evidence OSPOD:

Nezletilé děti Marek Z., nar. 2. 3. 2008, Linda Z., nar. 20. 5. 2010, Sára Z., nar. 16. 5. 2013

Rodiče Martina (37 let) a Petr (38 let) žijí spolu v družském poměru, jsou v evidenci Úřadu práce, do rodiny dlouhodobě vypláceny sociální dávky, příslušníci romské menšiny. Matka má z předchozího vztahu již dospělou dceru, která má také malé dítě. Podnětem pro zásah OSPOD je informace NNO o nečekaném narození Sáry.

Jde o rodinu na nízké sociokulturní úrovni žijící v sociálně vyloučené lokalitě, v daném objektu má pobočku NNO. Sára je sledována na nedonošeneckém oddělení. OSPOD prošetřuje poměry v rodině a je zjištěno, že Marek nechodí do školky, Linda ve věku tří let dosud nosí přes den pleny. Děti mluví nesrozumitelně. Je zde

komunikační bariéra, otec je původem ze Slovenska a slovenštinu nadále používá. Bydlení v bytě 1+1 bez příslušenství je pro rodinu s novorozencem shledáno jako nevhodné, navíc v bytě chybí většina nábytku, děti nemají hračky, knížky. Do řešení situace je zapojena terénní sociální pracovnice MěÚ se zaměřením na romskou komunitu. Poskytnuta pomoc při podání žádosti o přidělení sociálního bytu. Pozitivní je, že v objektu žijí rodiče a dospělá sestra matky, kteří se snaží rodině vypomáhat. Úřadem práce je poskytnuta dávka mimořádné okamžité pomoci na zakoupení vybavičky. Rodiče Sáru v nemocnici pravidelně navštěvují. Romské rodiny z okolí samy dávají rodičům věci pro Sáru. Po dosažení patřičné váhy je propuštěna do domácí péče. Krátce po propuštění kontaktuje pediatr OSPOD s tím, že podmínky v domácnosti nejsou vhodné, navíc rodiče nepřišli na převážení. Krátce poté je matka z důvodu náhlého selhání organismu hospitalizována na oddělení jednotky intenzivní péče. Sára je hospitalizována na dětském oddělení. OSPOD navazuje kontakty se širší rodinou. O Sáru po ukončení hospitalizace pečuje sestra matky. S péčí o Marka a Lindu pomáhají nadále mateřští prarodiče. Rodině je přidělen byt určený pro osoby v tíživé životní situaci. Otcí je charitou poskytnut použitý základní nábytek.

Po přestěhování krátce v bytě bydlí zletilá dcera matky a pomáhá otcí s péčí o Marka a Lindu. Matka nadále hospitalizována (celková hospitalizace 2,5 měsíce). OSPOD žádá o intenzivní spolupráci NNO, ta je následně domluvena formou pravidelných návštěv. Matčin stav po propuštění vyžaduje šetřící režim, tíha péče o děti spočívá na otcí. Je domluvena docházka Marka do předškolního bezplatného klubu NNO. Linda s ohledem na nošení plen nemůže být přijata. Do rodiny dochází OSPOD, NNO a terénní sociální pracovnice. Komunikace s otcem bývá komplikovaná pro všechny zúčastněné, je zapotřebí všechny údaje mu zapisovat a připomínat. Terénní sociální pracovnice otce doprovází na potřebná lékařská vyšetření s dětmi. Matčin zdravotní stav se pomalu lepší. Zhruba po 3 měsících od ukončení hospitalizace přebírá do péče od své sestry dceru Sáru. Aktuálně do předškolního klubu dochází i Linda, Marek měl odklad povinné školní docházky, do první třídy nastoupí v září, dochází na logopedii. Oběma dětem pobyt v předškolním klubu prospívá. Rodiče nejsou příliš schopni nabídnout dětem dostatek podnětů, proto do rodiny dochází NNO

a terénní sociální pracovnice a rodičům názorně ukazují jak např. s dětmi prohlížet knížky, povídat si s dětmi o tom, co vidí, malovat obrázky, hrát hry, apod.

V tomto případě byl vypracován individuální plán, v úvodu s důrazem na zjištění bezpečného prostředí pro Sárku, dále byl aktualizován se zacílením na rozvoj rodičovských dovedností a zajištění praktických záležitostí - docházka k pediatrovi, na logopedii, dostavení se k zápisu. Případová konference uspořádána nebyla, nebyl ani podán podnět na zahájení řízení o dohledu nad výchovou.

Děti zůstávají v péči rodiny za podpory NNO, OSPOD a terénní sociální pracovnice.

Případ č. 5 - výchovné problémy, ohrožení závislostí

Stav při přijetí do evidence OSPOD:

Nezletilý Eda D., nar. 2. 7. 2001, úplná rodina, matka Jana (37 let), otec Milan (40 let). Oba rodiče v evidenci Úřadu práce. V rodině žije zletilý syn Pavel (20 let), který studuje vysokou školu a nezletilá dcera Jana (5let), která navštěvuje mateřskou školu. Příslušníci romské menšiny. Do evidence OSPOD se Eda dostává na základě zprávy základní školy.

Škola informuje OSPOD o problémech s chováním Edy, kdy má výkyvy nálady – někdy stále vyrušuje, napadá spolužáky, jindy je naopak apatický a leží na lavici. Má špatný prospěch, objevila se i neomluvená absence. Se školou spolupracuje matka. Situace s rodiči a Edou projednána na OSPOD. Rodiče uvádějí, že problémy nastaly asi před 3 měsíci, kdy se z důvodu neplacení nájmu přestěhovali do lokality s vyšší kumulací sociálně patologických jevů. Eda přestal v té době také chodit na fotbal, který pro něj byl dříve velmi důležitý. Rodiče dále vyslovili podezření, že Eda kouří marihuanu, kterou mu dává chlapec a nyní již jeho nejlepší kamarád P. ze sousedství. Eda to popírá. OSPOD domlouvá rodičům a Edovi návštěvu v NNO, jejíž součástí je i K centrum zabývající se závislostmi. Je domluveno zapojení Edy do programu NNO pro ohroženou mládež a testování na přítomnost drog. Hrát fotbal už odmítá.

Eda do programu NNO dochází, ale není nijak aktivní, testy má pozitivní na marihuanu. Rodiče udávají, že problémy mají s Edou i doma, nerespektuje je, nechce chodit do školy, učit se. Zletilý bratr bývá přes týden ve škole, Eda ho naštvál, že kouří „trávu“ a dává od něj ruce pryč. OSPOD dále dostává oznámení od Policie ČR, že Eda je podezřelý z poničení fasády domu sprejem společně s jeho nejlepším kamarádem P. Věc prošetřuje Policie ČR. OSPOD dává k soudu podnět na zahájení řízení o stanovení dohledu nad výchovou Edy. Eda se při výslechu ke sprejování přiznává. Je mu soudem pro mládež uloženo výchovné opatření, konkrétně napomenutí s výstrahou. OSPOD kontaktuje středisko výchovné péče (dále jen SVP) a domlouvá návštěvy. Dále matka domlouvá vyšetření u dětského psychiatra. Do SVP rodiče s Edou dojíždějí cca 1x za 3 týdny, rovněž Eda nadále dochází do programu NNO. Tyto kroky přinášejí krátkodobý efekt, zejména ve škole se situace zlepšuje. Eda úspěšně ukončil program v NNO a dále již nechce s rodiči jezdit do SVP, odmítá chodit na testování, cestou na vyšetření k dětskému psychiatrovi matce utekl. SVP ukončuje spolupráci a doporučuje diagnostický pobyt Edy v dětském diagnostickém ústavu. Matka udává, že je bezradná, zvažuje sama umístění do dětské psychiatrické léčebny, to ale nedoporučuje dětská ošetřující lékařka Edy. Eda se dopouští společně se svým kamarádem P. další protiprávní činnosti, když opakovaně zapalují plastové kontejnery. Zcela přestává chodit do školy. OSPOD podává návrh na vydání předběžného opatření, kterému soud vyhoví a ukládá rodičům povinnost předat Edu do péče dětského diagnostického ústavu. Rodiče zvažují odvolání, nakonec ale Edu dopravují do diagnostického ústavu. V současné době je Eda umístěn v zařízení pro výkon ústavní výchovy, probíhá diagnostika a je naplánována případová konference za účasti Edy, rodičů, OSPOD, zástupce NNO, etopeda z diagnostického ústavu, terénní sociální pracovnice se zaměřením na Romskou komunitu. Pozván i je bratr Edy studující vysokou školu. Jednání o stanovení dohledu zatím nařízenou soudem nebylo.

V tomto případě OSPOD jednal s dítětem, s rodiči, byl vypracován individuální plán ochrany s cílem prevence sociálně patologických jevů u Edy. OSPOD zprostředkoval pomoc NNO a SVP, dále podal návrh na vydání předběžného opatření o umístění Edy do diagnostického ústavu, podal podnět na stanovení dohledu nad výchovu Edy.

Dítě bylo odebráno z rodiny a umístěno do zařízení. Sanace pokračuje po odebrání dítěte, případová konference je připravována.

Případ č. 6 – odebrání dítěte v anamnéze

Při přijetí do evidence OSPOD

Nezletilé děti Michal H., nar. 3. 7. 1999, Eva H., nar. 14. 10. 2010 a Tamara H., nar. 3. 8. 2013

Matka Milena (34 let), u Michala neuveden otec. Otec Evy je bývalý partner matky, který byl opakovaně vykázán ze společné domácnosti kvůli domácímu násilí, byla u něj potvrzena psychiatrická diagnóza. Matka má diagnostikovanou lehkou mentální retardaci, byla v péči psychiatra z důvodu problémového soužití s uvedeným partnerem, špatně zvládala péči o Michala, v domácnosti býval nepořádek a zápach. Prostředí pro zajištění péče o novorozenou Evu shledal OSPOD jako nevhodné, matka neměla ani potřebné vybavení. Michala si vzala k sobě babička. Eva byla po narození na základě rozhodnutí soudu i přes nesouhlas matky umístěna v dětském centru. OSPOD doporučil společný pobyt za účelem nácviku rodičovských dovedností v péči o Evu. Posléze na pobyt nastoupila i matka za účelem sociální rehabilitace. Rozešla se s otcem Evy. Díky zdárnému průběhu pobytu v dětském centru došlo ke zrušení soudního rozhodnutí, Eva byla svěřena matce a nad její výchovu byl stanoven dohled. V rámci dohledu bylo zjištěno, že matka očekává narození dalšího dítěte a to byl podnět pro další intervenci OSPOD v rodině.

OSPOD vzhledem k popsané situaci v rodině ještě před narozením Tamary svolal případovou konferenci za účelem zajištění péče o očekávané dítě. Případové konference se účastní matka, syn Michal, mateřská babička dětí Dana H., pracovnice NNO a OSPOD. Přestože situace se zdála být stabilizována, stále ještě občas do rodiny dochází otec Evy, matka výchovně je výchovně nejistá, má problémy v hospodaření s finančními prostředky. U Evy je patrný opožděný řečový vývoj.

Při návštěvách OSPOD v rodině ji matka nedokáže usměrnit (Eva bouchá do sociálních pracovníc plyšovými zvířátky, kouše je, svléká se,...matku neposlechne).

Při případové konferenci je vytvořen individuální plán, jehož cílem je zajištění řádné a bezpečné péče o očekávané dítě a dále je řešena otázka pomoci matce v běžných denních záležitostech spojených s chodem rodiny. Je domluveno, že do rodiny bude 2x týdně docházet pracovnice NNO, 2x týdně babička, která bude nosit jídlo a bude matku učit vařit, dále budou prováděny návštěvy ze strany OSPOD. Po narození Tamary OSPOD provádí šetření a zjišťuje, že matka má připravenou potřebnou výbavu. Tamara je propuštěna z porodnice společně s matkou. Ohledně Evy je zprostředkováno její přijetí do MŠ. Díky pomoci babičky a intenzivní práci NNO se daří pozvolna situaci v rodině zlepšovat. Eva dochází do MŠ, dále chodí na logopedii. Michalovi je zajištěno bezplatné doučování v klubu NNO. Pracovnice NNO s matkou vytváří každý měsíc přehled plateb a výdajů a daří se splácet dluhy, které měla matka z minulé doby. Otec Evy žádný zájem o dceru neprojevuje. Matka podává návrh na svěření Evy do její péče. Soud návrhu vyhoví, otci je stanoveno výživné. Výživné platí babička otce, která chodí za Evou na návštěvy. V současné době je oproti předchozí době situace v rodině uspokojivá.

Dítě zůstává v péči matky.

V tomto případě svolal OSPOD případovou konferenci ještě před narozením dítě. Individuální plány na všechny děti byly vypracovány s ohledem na jejich potřeby. Dohled nad výchovou Tamary navrhován ze strany OSPOD nebyl, v rodině byly prováděny návštěvy v rámci dohledu nad Evou. OSPOD dopěl k závěru, že toto opatření je prozatím dostačující.

7 DISKUZE

Určítým problémem při psaní této práce pro mne byl fakt, že sousloví sanace rodiny, se jako takové neobjevuje nikde v platné legislativě. Vycházela jsem tedy z definice sanace rodiny, kterou popisuje Věra Bechyňová ve své knize *Sanace rodiny*, dle které jde o soubor opatření sociálně právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož biologický vývoj je ohrožen, přičemž důsledkem neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu. Principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.⁷²

Důvody evidence na OSPOD u analyzované spisové dokumentace můžeme nalézt v teoretické části (*kapitoly 1.3 Zanedbávání péče a 1.2 Ohrožená rodina*). Jak uvádí v odborné literatuře Dunovský,⁷³ mezi typy rodinných poruch patří i situace, kdy se rodiče nemohou o dítě starat. V případě Nikoly se matka nebyla schopna starat z důvodu své nesvéprávnosti, což je stav trvalý. V případě Radima se jednalo o drogovou závislost matky a tento stav se podařilo změnit. Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR uvádí nejčastější problémy ohrožených rodin.⁷⁴ V případě Ivy a částečně Edy docházelo zanedbávání v oblasti vzdělávání, u obou toto souviselo rovněž s otázkou výchovnou. Sociokulturní znevýhodnění můžeme spatřovat v případech č. 4 a č. 6, jde o sourozenecké skupiny. Dále pak v případě č. 4 dochází k zanedbávání péče o zdravotní stav dětí - nedostatečná patřičná lékařská péče, jak uvádí Špeciánová (*kapitola 1.3.*). V tomto případě následoval i stav, kdy matka nebyla z důvodu svého zdravotního stavu schopna se o děti starat a u otce nejsou rodičovské kompetence dostačující. V případech č. 2, 4 a 5 jde o úplnou rodinu s oběma rodiči. V případě Nikoly a Radima není otec uveden v rodném listě. V případě č. 6 je otec uveden v rodném listě pouze u Evy, ale na výchově se nijak nepodílí.

---

⁷² Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 18.

⁷³ Srov. DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie*, str. 102-15.

⁷⁴ Srov. Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí ČR č. 9/2009 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7287/Metodicky_pokyn_150307.pdf.

Podrobné hodnocení bylo provedeno v případech všech dětí, které byly vyhodnoceny jako ohrožené. Samotné hodnocení je pak pochopitelně poznamenáno osobou hodnotitele, tedy pracovníka OSPOD, a do jisté míry jej lze v některých hodnocených oblastech považovat za subjektivní. Ve vyhlášce č. 473/2012 Sb. v platném znění, která upravuje podrobně hodnocení, (*kapitola č. 3.2.3 Hodnocení potřeb ohroženého dítěte a rodiny*) jsou popsány hodnocené oblasti. Za překážku v hodnocení lze považovat nedostatek času při obstarávání velmi širokého okruhu informací

Ve všech šesti případech OSPOD projednával situaci s rodiči. Bechyňová uvádí případy, kdy je vhodné sanaci a je to zejména prevence, odvrácení hrozby odebrání dítěte a jeho umístění mimo rodinu, dítě umístěné v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a dítě svěřené z ústavní výchovy zpět do péče rodičů⁷⁵ (*kapitola 3.3 V jakých případech je prováděna sanace*). Ve zkoumaném vzorku šlo ve dvou případech o **prevenci**, kdy OSPOD jednal s rodinou ještě před narozením dítěte. V jednom případě to bylo z důvodu nesvéprávnosti nastávající matky, ve druhém případě byla již rodina v evidenci OSPOD z důvodu odebrání dítěte z rodiny v předchozí době. V jednom případě se jednalo o sanaci, kdy hrozilo odebrání dítěte, k čemuž nakonec skutečně došlo. V dalších případech šlo o **ohrožené děti žijící ve vlastní rodině, kde situace vykazovala konkrétní rizika**. U případu č. 4 – výchovná zanedbanost (Marek, Linda, Sára), upozorňuje telefonicky dětský lékař OSPOD: „*Rodiče nepřišli se Sárou na převážení, upozorněte je, že tímhle laxním přístupem ohrožují zdraví dítěte, narodila se předčasně, nevím, jestli matka kojí nebo co jí dávají, musím jí vidět, musí prostě chodit...*“

Do řešení situace byla ve čtyřech případech zapojena širší rodina, přičemž je zajímavé, že u případu Ivy (zanedbání povinné školní docházky) a případu Edy (návykové látky, problémové chování) šlo o úplné rodiny a nikdo z širší rodiny kromě rodičů se nepodílel na zlepšení situace. V pěti případech byly ke spolupráci přizvány další organizace a instituce. Konkrétně šlo o tyto organizace: Sociálně psychologické centrum, Centrum na podporu rodiny, Naděje, Oblastní charita, Terapeutická komunita, Středisko výchovné péče. To odpovídá pojetí sanace rodiny

---

⁷⁵ Srov. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 102-103.

jako práce v týmu. Sanaci rodiny provádí v případech č. 3 (Radim – drogová závislost matky), č. 4 (Marek, Linda, Sára – výchovná zanedbanost) a č. 6 (Michal, Ela, Tamara – odebrání dítěte v rodinné anamnéze) přímo v rodině pomáhající organizace. V případě č. 6 popisuje pracovnice NNO ve zprávě pro OSPOD: „*První úkol v individuálním plánu jsme zrealizovaly dle domluvy a při návštěvě jsme společně s matkou a babičkou projednaly finanční situaci v rodině. Paní H. neuměla s penězi moc hospodařit, ale společně se snažíme finance rozumně plánovat. Sjednaly jsme splátkový kalendář u Domovní a bytové správy. Časem přišlo vyúčtování od E.Onu, kde paní H. měla nedoplatek. Na každý měsíc vytváříme rozpis plateb a paní H. má přehled kolik jí zbývá po zaplacení všech výdajů na jídlo a další věci. S paní H. jsem v kontaktu 2x týdně, v listopadu jsme vyřídily opravu pračky.*“ Je patrné, že spolupracující organizace mají prostor řešit s rodinami praktické záležitosti běžného života, s nimiž si klienti často nevědí rady. OSPOD při své další činnosti, např. výkon opatrovnictví při soudních jednáních či účast na výsleších mladistvých, nemá kapacitu na tak časté intervence v rodinách jako organizace nestátní. Ze spisů pak bylo zřejmé, že OSPOD při sanaci rodiny skutečně zastává roli koordinátora případu a funguje vzájemná informovanost a zpětná vazba mezi OSPOD a dalšími subjekty. OSPOD rovněž navázal v konkrétních případech kontakt se školou, se školkou, se střediskem výchovné péče, s pediatry. V případě č. 2 (Iva – zanedbávání školní docházky) zaznamenáno, že škola nevnímá postup OSPOD jako dostatečně účinný, když nedokáže zajistit, aby Iva chodila řádně do školy.

Ve zkoumaném vzorku OSPOD ve čtyřech případech soudu dal podnět na **stanovení dohledu nad výchovou**. U případu č. 6 (Michal, Eva, Tamara – odebrání dítěte v anamnéze) byl již dohled ze strany OSPOD v rodině prováděn u polorodého sourozence. Pokud je to v zájmu dítěte, může soud v souladu s § 925 zákona č. 89/2012 Sb. – občanský zákoník stanovit nad dítětem dohled a tento dohled pak provádět v součinnosti se školou, orgánem sociálně právní ochrany dětí, případně dalších institucí.⁷⁶ V praxi soud zpravidla 1x za ½ roku žádá OSPOD či školu o podání zprávu o situaci v rodině. Ze zkoumaných spisů, že OSPOD je s rodinami v mnohem častějším kontaktu. V případě č. 5 (Eda – závadové chování, ohrožení

---

⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb. v platném znění – občanský zákoník.

závislostí) podal OSPOD návrh, aby soud rozhodl předběžným opatřením o umístění Edy do diagnostického ústavu. S tímto postupem souhlasili i rodiče a soud návrhu vyhověl. V tomto případě byla sanace prováděna jednak při **odvrácení hrozby umístění dítěte** a po neúspěchu je prováděna dále **po umístění dítěte**.

Byl vytvořen individuální plán ochrany dítěte

Pokud OSPOD vyhodnotí dítě jako ohrožené, je povinen vypracovat tzv. individuální plán ochrany dítěte s jasně vymezenými cíli a postupy, stanovenou odpovědností a termínu plnění. U všech šesti analyzovaných případů byl tento plán vypracován. Je možné vidět, že pojetí tohoto plánu se různí podle konkrétní pracovníce. Některé plány jsou obsáhlé s celou řadou úkolů. Například: u případu č. 6 (Michal, Eva, Tamara) je přesně rozepsáno, že Michal bude 2x týdně vytírat celý byt, 2 týdně vynášet koš, další úkoly v oblasti domácích prací jsou uloženy matce. V jiném individuálním plánu, je jako cíl uvedena prevence sociálně patologických jevů, je to u případu č. 5 (Eda – závadové chování, ohrožení závislostí). K naplnění cíle má vést to, že se Eda se vyvaruje protiprávnímu jednání. Právě v případě Edy se tento cíl nepodařilo naplnit a došlo k jeho umístění do diagnostického ústavu. Z odůvodnění Usnesení soudu o nařízení předběžného opatření o umístění Edy do diagnostického ústavu: „*Protože je to stav, který je udržován již delší dobu, a ani přechodná zlepšení, která byla vidět při jeho návštěvách v Sociálně psychologickém centru O., návštěvách Střediska výchovné péče v S., i při tlaku, který na jeho chování vyvíjel Městský úřad P., OSPOD, neměla dostatečně dlouhého trvání, je nutné přistoupit k razantnějšímu opatření, kterým je právě toto umístění nezletilého do zařízení kolektivní péče, kde mu bude poskytnuta odborná pomoc při korekci jeho jednání.*“

Ptáček a Pemová uvádějí, že cíle plánu vycházejí z priorit rodičů a mělo by se jednat o jednodušší konkrétní cíle a musí být jasné, jak jich dosáhnout.⁷⁷ Tomu odpovídá pojetí plánu konkrétních úkolů, např. popsané vykonávání domácích prací. Naopak pokud je cílem prevence sociálně patologických jevů, jde o cíl, který je velmi obecný.

---

⁷⁷ Srov. PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 103.

Byla uspořádána případová konference

V případech č. 1 (Nikola), č. 3 (Radim) a č. 6 (Michal, Eva, Tamara) došlo k uspořádání případové konference, v případě Radima dokonce 2x. Zejména v případě Radima a sourozenecké skupiny – v případě č. 6, mělo toto opatření výrazný vliv na budoucí vývoj v rodině. U Radima se podařilo zapojit pracovníky terapeutické komunity, doléčovacího centra, centra pro sanaci rodiny, sociálně psychologického centra. V tomto případě byl cíl všech zúčastněných jasně daný – docílit toho, aby matka byla schopná postarat se o syna i po ukončení pobytu v doléčovacím centru. Zatím je krátká doba na posouzení péče matky, ale skutečností je, že o syna již sama osobně pečuje. V případě č. 4 (sourozenci Marek, Linda a Sára), oslovila pracovnice OSPOD nestátní neziskovou organizaci osobním jednáním a následně i písemně. Záznam ze spisu: *„Navštívila jsem středisko NNO, pobočku S., Hovořila jsem s pracovníci K. V. o možnosti terénní práce NNO v rodině Z., popsala jsem situaci, kdy by z hlediska OSPOD bylo vhodné, aby po návratu matky z nemocnice byla rodině poskytována pomoc NNO, např. 1x týdně dojít rodinu navštívit.“*

V úvodu této kapitoly uvádím, že sanace rodiny není nikde v legislativě vydefinována, jde přitom o soubor opatření sociálně právní ochrany dětí, přičemž jejím základním principem je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině. Předním hlediskem sociálně právní ochrany dětí pak je zájem a blaho dítěte, což v zákoně o sociálně právní ochraně dětí již zakotveno je. Činnost OSPOD, která má mimo jiné za úkol působit k obnovení narušených funkcí rodiny, tak, aby dítě mohlo zůstat v biologické rodině, je možno nazvat sanací.

Hodnocení situace ohroženého dítěte je ve vyhlášce upraveno velmi podrobně. Ze zkoumané spisové dokumentace vyplývá, že ne vždy jsou všechny zkoumané oblasti popsány podobně. Jako určitý nedostatek vnímám, že není stanoven jednotný hodnotící formulář, který by mohl mít více verzí s ohledem na věk vývojové potřeby dítěte.

Na oficiálních stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí je uveden pouze doporučující formulář.⁷⁸ Pokládám za důležité, že je oproti době před zavedením povinnosti vyhodnocovat situaci dítěte, jasně zákonem tato metoda stanovena.

Ptáček a Pemová ve své knize Sociálně právní ochrana pro praxi uvádějí, že hodnocení představuje v kontextu výkonu sociálně právní ochrany zcela zásadní aktivitu.⁷⁹

Otázkou však zůstává, kdy bude již dítě vyhodnoceno jako ohrožené a bude tedy v souladu se zákonem vypracovááno podrobné vyhodnocení. V zákoně o sociálně právní ochraně dětí je v § 6 sice vymezen okruh dětí, na které se sociálně právní ochrana zaměřuje jako na ohrožené, ale velmi často bude záležet na subjektivním hodnocení konkrétního pracovníka OSPOD. Je například skutečnost, že rodiče se nedostavili na očkování, nebo že mají jiné dle dostupných informací pro děti nevhodné stravovací návyky, již důvodem k podrobnému vyhodnocení situace dítěte a vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte? Nebo v případě, že dítě má počínající neomluvenou absenci? V ne zcela jasných, a v tzv. hraničních případech, bude toto rozhodování obtížné. Osobně se přikláním k tomu, aby byla v nerozhodných případech raději situace vyhodnocena podrobně i přes případný nesouhlas a protesty rodičů, než aby později byl řešen mnohem závažnější problém v rodině. Je totiž nutno si připomenout, že zájem dítěte má být nadřazen zájmu rodičů. Toto s sebou nese rovněž otázku zájmu dítěte, kterou si jistě pracovníci OSPOD často kladou a která je naprosto zásadní – zda je vůbec další setrvání dítěte v rodině v jeho zájmu.

V práci OSPOD s ohroženou rodinou dále vidím určité profesní dilema a to, zda je hlavním smyslem sanace neboli podpora rodiny či sociální kontrola.

Odborné zdroje uvádějí jako velice důležitou při sanaci rodiny spolupráci více subjektů, konkrétně pracovníků nestátních organizací a pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí. Půjde zejména o výměnu informací, reagování na změny, domluvu na pokračování ve způsobu spolupráce, zhodnocení postupů v případě

---

⁷⁸ Vyhodnocovací formulář Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14508/vyhodnocovani_v2.pdf.

⁷⁹ Srov. PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T., *Sociálně právní ochrana pro praxi*, str. 49.

selhání.⁸⁰ Pozitivní aspekt této spolupráce se objevil ve všech případech zkoumané spisové dokumentace.

Sociální pracovník OSPOD sice zastává klíčovou roli při hodnocení dítěte a stanovení intervenčních strategií, ale není jediný, kdo nese odpovědnost za ochranu dětí. Je žádoucí, když na procesu sanace rodiny participuje více odborníků. V ideálním případě, pokud lze v souvislosti se samotnou sanací rodiny slovo ideální vůbec použít, probíhá proces sanace za spolupráce rodiny, což se ne vždy podaří. Ve zkoumaném vzorku došlo pouze v jednom případě k odebrání dítěte z rodiny. Jinak byla volena taková opatření, aby děti mohly v rodině setrvat.

V úvodu mé práce jsem si stanovila za cíl popsat postupy OSPOD při práci s ohroženou rodinou v rámci sanace rodiny a následně ověřit, jak situace vypadá v praxi. Domnívám se, že tento cíl se podařilo naplnit, byť si uvědomuji, že zkoumaný vzorek je malý a nelze z něj vyvozovat hlubší závěry. V rámci této práce bylo zjištěno, že OSPOD, konkrétně Městský úřad Písek, při práci s ohroženým dítětem a jeho rodinou provádí při zavedení spisu vyhodnocení situace dítěte, jedná s rodiči či dle situace s dítětem. V situaci, kdy je dítě vyhodnoceno jako ohrožené, je pak prováděno vyhodnocení podrobné a je vytvořen individuální plán ochrany dítěte, který bývá dle potřeby aktualizován. Případová konference není sice vždy uspořádána, ale zákon stanoví, že OSPOD tuto povinnost nemá, pakliže se pořádání případové konference jeví jako zjevně bezúčelné. Ze zkoumané spisové dokumentace bylo zjištěno, OSPOD často volí opatření sloužící kromě pomoci rodině i ke kontrole rodiny, a tím je podání podnětu na stanovení dohledu nad výchovou dítěte. Bylo rovněž zjištěno, že do sanace rodiny jsou zapojeny další subjekty, nejčastěji NNO.

Odborná literatura uvádí, že sanace rodiny má za cíl předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům a dítěti podporu

---

⁸⁰ Srov. Metodika služby Podpora pro rodinu a dítě, Amalthea, o.s., 2009, dostupné na http://www.amalthea.pardubice.cz/ostatni_projekty_sr_systematizace.htm.

k zachování rodiny jako celku.⁸¹ V případech, které byly předmětem zkoumání byl vždy kladen důraz na setrvání dítěte v jeho rodinném prostředí.

Velmi zřetelně si uvědomuji, že v oblasti ochrany práv dětí bude vždy hrát roli konkrétní osoba, velmi zjednodušeně se dá říci, že „je to o lidech“. Nicméně fakt, že zákon již dává jasné úkoly orgánu sociální právní ochrany s důrazem na sanaci rodiny, přispívá i tomu, že již nedochází v takové míře jako v předchozí době k necitlivým zásahům, kterým je například odebrání dítěte z rodiny.

S tím koreluje i prohlášení Veřejné ochránkyně lidských práv Anny Šabatové z února 2015 k odebrání dětí z rodin: „(...) *od novely zákona, která vstoupila v platnost před dvěma lety, se situace opravdu proměnila k lepšímu. Odebrání dětí z rodin je vždy až tou poslední možností a je vidět, že jak pracovnice Odboru sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), tak soudy se tím řídí.*“⁸²

---

⁸¹ Srov. BECHYŇOVÁ, v., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, str. 18.

⁸² Novinky. cz: *V Česku ročně odeberou 3000 dětí*, dostupné na: <http://www.novinky.cz/domaci/360437-v-cesku-rocne-odeberou-3000-deti.html>.

ZÁVĚR

Ochrana dětí, případně sociálně právní ochrana dětí, je základním parametrem moderní funkční rodinné politiky. Většina z nás, je schopna intuitivně určit co je a co není správné v péči o děti, rovněž tak sociální pracovníci OSPOD umí vnitřně pravděpodobně rozhodnout, co lze považovat za týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Na těchto dojmech však nelze založit poskytování sociálně právní ochrany dětí. Ohrožení dítěte bývá zpravidla multifaktoriální jev, proto je k jeho řešení zapotřebí spolupráce více odborníků a kombinace formálních a neformálních prostředků. Poskytované intervence a služby by měly být zaměřené na minimalizaci zjištěných rizikových faktorů péče o dítě a to zejména posilováním silných stránek rodiny.

I přes nesporná pozitiva, která sanační procesy v rámci pomoci ohroženým rodinám ze strany veřejné správy či nestátních organizací přinášejí, pro mne osobně vyvstává otázka - do kdy rodinu sanovat? Kde jsou hranice sanace? Je špatná rodina lepší než ústav? Odpověď nebude jistě vždy jednoznačná, natož jednoduchá, bude pochopitelně vždy záležet na konkrétní situaci konkrétního dítěte, ale dobrým vodítkem může být právě připomenutí nejlepšího zájmu dítěte.

V úvodu této práce uvádím, že ne všechny děti mají štěstí vyrůstat v harmonické rodině. Každé dítě by však mělo dostat šanci prožít spokojené dětství a právě sanace rodiny je velmi účinný nástroj jak pomoci dítěti a jeho rodině. Je pravděpodobně iluzorní, se domnívat, že díky důsledně prováděné sanaci rodiny všemi participujícími subjekty se podaří všem ohroženým dětem pomoci a zajistit jim láskyplné a podnětné prostředí pro jejich vývoj, ale zcela určitě se vyplatí vložit do sanování rodiny úsilí. Vždy zřejmě budou rodiče, kteří z jakýchkoliv důvodů budou své děti nějakým způsobem ohrožovat či zanedbávat, ale jsem přesvědčena, a případy popsané v této práci jsou toho alespoň drobným dokladem, že sanace rodiny může být dobrou investicí společnosti do její budoucnosti. A v této souvislosti si dovoluji v závěru parafrázovat citát A.S. Exupéryho:

Místo abychom se snažili vymýtit zlo, není snad lepší rozmnožit dobro?

Seznam použitých zdrojů

Legislativní zdroje

Zákon č. 359/1999 Sb. v platném znění – zákon o sociálně právní ochraně dětí.

Zákon č. 89/2012 Sb. v platném znění – občanský zákoník.

Zákon č. 108/2006 Sb. v platném znění – zákon o sociálních službách.

Zákon č. 292/2013 Sb. v platném znění – zákon o zvláštních řízeních soudních.

Úmluva o právech dítěte – sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991.

Vyhláška č. 473/2012 Sb. o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí.

Knižní zdroje

BAKALÁŘ, E., NOVÁK, D., ŽÁČKOVÁ, D., WARSHAK, R. *Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-7387-119-2.

BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

BERGOVÁ, I. *Posílení rodiny*. Přel. I. Úlehla. Praha: Portál, 2013, ISBN 978-80-262-0500-5.

ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové, děti*. Praha: EurolexBohemia, 2001. ISBN 80-86432-11-4.

- DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999, ISBN 80-7169-254-9.
- DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z.: *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.
- KOZLOVÁ, L. *Metody výzkumu v sociální práci*. Studijní opora předmětu Metody výzkumu v sociální práci. České Budějovice: Jihočeská univerzita, zdravotně sociální fakulta, 2007.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.
- MATOUŠEK, O., PALZAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-8.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X .
- NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně právní ochraně dětí- komentář*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-72-6.
- PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R. *Sociálně právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2.
- ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44.
- VÁGNEROVÁ, D. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-2620-225-7.
- VELEMÍNSKÝ, M., STUDENOVSKÝ, P. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7394-064-5.

VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

ZÁRASOVÁ, Z. *Průvodce novelou zákona č. 359/1999 o sociálně právní ochraně dětí*. Studijní materiály. Praha: Profectum, 2012.

Časopisecké zdroje

MACELA, M. *Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně právní ochraně dětí od 1. 1. 2013*. Právo a rodina. Praha: Linde, 2013, ročník 15, č. 1.

NOVOTNÁ, V. *Tři významné role orgánů sociálně právní ochrany dětí*. Právo a rodina. Praha: Linde, 2004, ročník 6, č. 11.

PTÁČEK, R., PEMOVÁ, T. *Teoretické modely zanedbávání dětí – proč je rodiče zanedbávají?*. Právo a rodina. Praha: Linde, 2011, ročník 13, č. 8.

Elektronické zdroje

Amalthea , o.s. [on –line]. 2009 [cit. 7. 3. 2015]. Metodika služby Podpora pro rodinu a dítě dostupné na:<http://www.amalthea.pardubice.cz/ostatni_projekty_sr_systematizace.htm>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [on-line]. Praha: MPSV [cit. 15. 3. 2015]. Národní zpráva o rodině, 2004, dostupné na>
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [on-line]. Praha: MPSV ČR, [cit . 15. 3. 2015]. Metodický pokyn č. 9/2009 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem, dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7287/Metodicky_pokyn_150307.pdf>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [on-line] Praha: MPSV [cit 12. 3. 2015]. Národní strategie ochrany práv dětí na roky 2012-2018, dostupné na: <<http://www.mpsv.cz/cs/14308>>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [on-line]. Praha: MPSV [cit 14. 3. 2015].
Manuál implementace Vyhodnocování dítěte a rodiny a tvorby individuálního plánu
ochrany dítěte pro orgány sociálně právní ochrany. dostupné
na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/18887/manual_071014.pdf>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [on-line] . Praha: MPSV [cit 10. 3. 2015].
Manuál k případovým konferencím, dostupné
na: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [on –line]. Praha: MPSV [cit. 12. 3. 2015].
Sanace rodiny, dostupné na <<http://www.mpsv.cz/cs/5587>>.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR [on-line]. Praha: MŠMT.
[cit. 20. 3. 2015] Metodický pokyn č. 10 194/2002. dostupné na:
<<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu>>

Nadace Sírius [on-line]. 2011 [cit 7. 3. 2015]. Sanace je spolupráce- Metodické
doporučení, dostupné
na <http://www.sanacerodiny.cz/files/sanace_je_spoluprace.pdf>.

Novinky. cz [on/line]. *V Česku ročně odeberou 3000 dětí* [cit. 15. 3. 2015]. dostupné
na: <<http://www.novinky.cz/domaci/360437-v-cesku-rocne-odeberou-3000-deti.html>>.

Abstrakt

ZUSKOVÁ, K. Sanace rodiny v kontextu orgánu sociálně právní ochrany dětí. České Budějovice 2015.

Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce D. Urban.

Klíčové pojmy: rodina, ohrožená rodina, sanace rodiny, ohrožené dítě, sociálně právní ochrana dětí, orgán sociálně právní ochrany dětí

Práce má jak část textovou tak i část praktickou. První část obsahuje základní charakteristiky pojmů (rodina, ohrožená rodina, sociálně právní ochrana dětí, zákon o sociálně právní ochraně dětí, sanace rodiny). Práce se zabývá činností orgánu sociálně právní ochrany dětí při sanaci rodiny, definuje jeho postupy při práci s ohroženou rodinou. Praktická část je provedena formou analýzy spisů, které vede Městský úřad v Písku jako orgán sociálně právní ochrany dětí. Cílem výzkumu je zjistit, jaké kroky a metody práce tento orgán při sanaci rodiny používá, zda jsou v praxi využívány postupy, které jsou uvedeny v novele zákona o sociálně právní ochraně dětí, který vstoupil v platnost 1. 1. 2013.

Abstract

Rehabilitation of family in the context of body of social and legal protection of children. České Budějovice 2015.

Key words: family, rehabilitation of family, vulnerable child, child protection, social-legal protection of children

Bachelor's thesis is divided into text part and practical part. The first part contains the basic characteristics of terms (family, vulnerable family, social and legal protection of children, the law of social and legal protection of children, rehabilitation of family). Bachelor's thesis is focused on the activities of the social and legal protection of children by rehabilitation of the family and defines the procedures for working with vulnerable families. Practical part concerns analyzing of the records of Municipality of town Písek which is body of social and legal protection of children. The aim of the research is to determine what steps and methods that authority uses in rehabilitation of family and whether there are used the procedures which are listed in the amendment to the Law on Child Protection, which entered into force 1. 1. 2013 in practise.

